



JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Lejla Fazlinovic

Skälen bakom införandet av ett rent strikt
skadeståndsansvar
- En jämförelse mellan lagstiftarens och
rättstillämparens motiv

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet
30 högskolepoäng

Handledare: Eva Lindell-Frantz

Termin för examen: VT2016

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRORD	3
FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Syfte och frågeställning	5
1.3 Avgränsningar	6
1.4 Forskningsläge	7
1.5 Metod och material	7
1.6 Disposition	9
2 SKADESTÅNDETS SYFTE	10
2.1 Historik	10
2.2 Skadeståndets funktioner	11
2.2.1 Bakgrund	11
2.2.2 Reparation	11
2.2.3 Prevention	12
2.2.4 Ekonomiska skäl	13
2.2.4.1 Ekonomisk prevention	13
2.2.4.2 Pulverisering av förlusterna	13
2.2.4.3 Placering av kostnaden	14
3 STRIKT ANSVAR ENLIGT LAG	15
3.1 Det lagstadgade ansvaret	15
3.1.1 Bakgrund	15
3.1.2 Farlig verksamhet	15
3.1.3 Övrig verksamhet	16
3.1.4 Begränsningar och undantag från ansvaret	18
3.2 Skälen bakom ett strikt ansvar för farlig verksamhet	20
3.2.1 Bakgrund	20
3.2.2 Vad utmärker en farlig verksamhet?	20
3.2.2.1 Särskilt hög risk	20
3.2.2.2 Risk för särskilt omfattande och allvarliga skador	21
3.2.2.3 Extraordinär verksamhet	21

3.2.3	Varför skärps ansvaret för farlig verksamhet?	22
3.2.3.1	Rättstekniska skäl	22
3.2.3.2	Billighetsskäl	22
3.2.3.3	Reparation	22
3.3	Skälen bakom strikt ansvar för övrig verksamhet	23
3.3.1	Bakgrund	23
3.3.2	Trafikskadeansvaret – hög grad av fara för allvarliga skador	23
3.3.3	Rättstekniska skäl, billighet och reparation	24
3.3.4	Prevention	25
3.3.5	Grannelagsrättsliga förhållanden	25
3.4	Grunder för strikt ansvar enligt lag – reflektioner och slutsatser	26
3.4.1	Resonemang om farlig verksamhet	26
3.4.2	Resonemang om billighet, prevention, reparation och rättsteknik	27
3.4.3	Slutsats	28
4	STRIKT ANSVAR UTAN LAGSTÖD	29
4.1	Strikt ansvar för farlig verksamhet	29
4.1.1	Bakgrund	29
4.1.2	Grävnings- och schaktningsarbete	29
4.1.3	Farliga militärövningar	30
4.1.4	Sprängningsarbete	30
4.1.5	Farlig verksamhet	31
4.2	Strikt ansvar för verksamhet som inte är farlig	32
4.2.1	Bakgrund	32
4.2.2	Fjärrvärmeanläggningen – början på ett utvidgat strikt ansvar	32
4.2.3	En vidareutveckling av ansvaret	34
4.2.3.1	Renvattenanläggningar	34
4.2.3.2	Stopp i vattenledningar	34
4.2.3.3	Tryckluftsledning	34
4.2.4	Begränsning av ansvaret	35
4.2.5	Diskussion i doktrinen	36
4.3	Grunder för strikt ansvar utan lagstöd - reflektioner och slutsatser	37
4.3.1	Farlig verksamhet	37
4.3.2	Verksamhet som inte är farlig	37
4.3.3	Slutsats	38
5	ANALYS OCH SLUTSATSER	40
5.1	Grunderna för ett lagstadgat strikt ansvar	40
5.1.1	Farlig verksamhet	40
5.1.2	Övrig verksamhet	40
5.2	Har rättstillämparens grunder för åläggandet av ett strikt ansvar motsvarat lagstiftarens?	41
5.2.1	Verksamhetens risk	41
5.2.2	De potentiella skadornas omfattning	41
5.2.3	Reparation, prevention, billighetsskäl samt rättstekniska skäl	42
5.3	Är ett strikt ansvar utan lagstöd motiverat?	43

KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	45
RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	49

Summary

Strict liability implies liability without fault. Therefore, the strict liability is a deviation from the fault liability that has been the general rule in Swedish tort law for a long time. Strict liability is interventional but has according to the legislator been justified in some cases. In those cases, the strict liability has been codified. Case law of the Swedish Supreme Court has shown that the adjudicator has also been able to impose strict liability, without basis in the legal provision; however, it is uncertain under what prerequisites this can be done.

In this essay, I will examine when strict liability can be imposed without basis in the legal provision. I will be reviewing the similarities and differences between the legislators' and the adjudicators' grounds for an imposition of strict liability. Furthermore, I will investigate to what extent the adjudicator has followed the legal grounds and the reasoning that has been set out by the legislator when imposing strict liability.

The conclusion of this thesis is depicted through the following statement; the legislator has in most cases imposed strict liability on an operator for an activity that is considered dangerous. This has in my opinion been the case when an activity has been extraordinary, has caused a significantly high risk of damages, or when the potential damages caused by the activity can become very serious and extensive. The grounds for the imposition stem from legal-technical, economical and reparative aspects, but have also been based on thoughts about prevention and neighborly responsibilities.

When the adjudicator has imposed strict liability without basis in the legal provisions, the grounds for this have to a large extent corresponded with the grounds set out by the legislator for an imposition of strict liability. Strict liability has been imposed partly for dangerous activities with regard to the risk that the activity carries, and partly for operations that are not considered dangerous but can cause very serious and extensive damages due to the permanent risk that exists. Therefore, the reasoning has conformed with the legislators' in these cases as well. In addition, other grounds have presented regarding legal-technicality, economical reasons and prevention, which have also been considered by the legislator. Although an imposition of strict liability requires for restrictiveness, the adjudicators' decision to impose such liability has been justified in regards to the legal grounds that have been the basis of such an imposition by the legislator. The adjudicator has followed the reasoning set out by the legislator for imposing strict liability, both in cases where the present activity has been a dangerous one, and in those cases where the activity has not been considered dangerous.

Sammanfattning

Ett rent strikt ansvar, eller ett strikt ansvar, innebär ett ansvar oberoende av vållande. Det utgör därmed ett avsteg från culpaprincipen som sedan en lång tid tillbaka har varit huvudregel i svensk skadeståndsrätt. Ett strikt ansvar är ingripande men har av lagstiftaren i vissa fall ansetts motiverat och då införts i lag. Av HD:s praxis framgår att ett handlande kan åläggas med ett strikt skadeståndsansvar trots att detta saknar stöd i lag. Det är dock oklart under vilka förutsättningar detta kan ske.

I denna uppsats utreds när ett strikt ansvar kan aktualiseras. Likheter och skillnader mellan lagstiftarens respektive rättstillämparens grunder för åläggande av ett strikt ansvar undersöks. Därutöver utreds i vad mån rättstillämparen har följt de grunder och resonemang som har anförts av lagstiftaren vid införandet av strikt ansvar.

I uppsatsen konkluderas att lagstiftaren i de flesta fall har infört ett strikt ansvar för verksamheter som betecknats som farliga. En verksamhet har enligt mig ansetts vara farlig då den är extraordinär, medför en särskilt hög risk för skador eller då skadorna den medför kan bli väldigt allvarliga och omfattande. Grunder för införande av strikt ansvar i lag för farlig verksamhet har varit rättstekniska skäl, billighetsskäl och reparationsskäl. Lagstiftaren har i vissa fall inte fört resonemang om farligheten hos en verksamhet, men ändå infört ett strikt ansvar för dessa. De skäl som i dessa fall legat till grund för införandet av ett strikt ansvar har varit rättstekniska skäl, billighetsskäl och reparationsskäl, men även preventionsskäl och grannelagrättsliga förhållanden.

När rättstillämparen har ålagt ett strikt ansvar utan stöd i lag har grunderna för detta motsvarat lagstiftarens grunder för införandet av ett strikt ansvar. Dels har strikt ansvar ålagts för farlig verksamhet med hänsyn till den risk verksamheten medför, dels har den verksamhet som inte kunnat betecknas som farlig ålagts strikt ansvar med hänsyn till att det förelegat en permanent risk för skador som kunde bli väldigt omfattande. Därmed har resonemanget även i dessa fall överensstämt med lagstiftarens. Därutöver har olika skäl anförts rörande bland annat rättsteknik, billighet och prevention, något som också har beaktats av lagstiftaren. Även om en restriktivitet vid åläggande av strikt ansvar utan stöd i lag bör beaktas har rättstillämparens åläggande av strikt ansvar varit motiverat med hänsyn till de skäl som legat bakom ett sådant åläggande. Rättstillämparen har följt lagstiftarens resonemang för åläggande av ett strikt ansvar, både när detta gjorts för farlig verksamhet och den verksamhet som inte kan anses vara farlig.

Förord

Detta examensarbete markerar slutet på mina juridikstudier och min studietid i Lund. Det har varit några fantastiska år. Jag ser nu med spänning och förväntan fram emot den tid som kommer.

Jag vill först och främst tacka min kära familj och mina fina vänner som alltid har funnits där för mig och stöttat mig under hela utbildningen.

Vidare vill jag rikta ett stort tack till min handledare Eva Lindell-Frantz. Tack för alla värdefulla synpunkter, uppmuntran och ditt otroliga engagemang.

Slutligen, tack Lund för en oförglömlig studietid!

Nu ska jag fira min 25-årsdag.

Lund, den 16 augusti 2016

Lejla Fazlinovic

Förkortningar

BrB	Brottsbalken (1962:700)
HD	Högsta domstolen
MB	Miljöbalken (1998:808)
ML	Miljöskadelagen (1986:225)
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv
PAL	Produktansvarslagen (1992:18)
Prop.	Proposition
SFS	Svensk författningssamling
Sjöl	Sjölagen (1994:1009)
SkL	Skadeståndslagen (1972:207)
SOU	Statens offentliga utredningar
TSL	Trafikskadelagen (1975:1410)

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Culpaprincipen har länge dominerat inom den svenska skadeståndsrätten. Skadeståndslagen (1972:207), SkL, bygger på den traditionella principen om att var och en ska svara för sin oaktsamhet.¹ Grundregeln är att man ska ersätta den skada man vållat genom uppsåt eller oaktsamhet.² I vissa fall har dock en ansvarsskärpning ansetts vara motiverad. Rent strikt ansvar (hädanefter strikt ansvar) innebär ett ansvar oberoende av någons vållande. Ett sådant ansvar betraktas som ingripande eftersom den ansvarige kan bli ersättningsskyldig oavsett om vederbörande har varit oaktsam eller inte.³ Ett strikt ansvar har dock ansetts motiverat i vissa fall och införts i ett antal lagar.⁴ I dessa fall har det strikta ansvaret i egenskap av *lex specialis* kommit att åsidosätta culpaansvaret.⁵

Av HD:s praxis framgår att ett strikt ansvar även kan åläggas en skadevållare trots att det inte har funnits stöd i lag för detta.⁶ Det är dock oklart under vilka omständigheter detta kan ske.⁷ Det har ansetts kontroversiellt att ålägga ett strikt ansvar utan lagstöd och HD:s avgöranden har diskuterats inom doktrinen.⁸ En fråga som behandlats särskilt är under vilka förutsättningar strikt ansvar utan lagstöd kan komma i fråga då det inte klart framgår på vilka grunder HD har baserat åläggandet av ett sådant ansvar utan lagstöd.⁹ Det finns således skäl att närmare utreda under vilka förutsättningar en skadevållare kan åläggas ett strikt ansvar utan stöd i lag.

1.2 Syfte och frågeställning

Då rättsläget är oklart när det gäller tillämpningen av strikt ansvar utan stöd i lag anser jag att det är intressant att närmare undersöka under vilka förutsättningar ett sådant ansvar kan aktualiseras. Denna fråga har som sagt diskuterats¹⁰ och det råder delade meningar gällande det strikta ansvarets

¹ 2 kap. 1 § SkL. Det finns dock undantag där man kan svara för annans culpa, exempelvis principalansvar, se 3 kap. 1 § SkL. Även där förutsätts dock culpa.

² Strömbäck, ”Internationella strömningar inom skadeståndsrätten – kompenstation eller prevention”. I: *det 35 nordiske juristmøde i Oslo*, <http://jura.ku.dk/njm/35/>, s. 1167, besökt senast 2016-08-14.

³ Hellner & Radetzki (2014) s. 162.

⁴ Se ex Prop. 1996/97:136 s. 80.

⁵ 1 kap. 1 § SkL.

⁶ Hellner & Radetzki (2014) s. 170 f.

⁷ Hellner & Radetzki (2014) s.170 f; Ullman (2009) s. 613 f.

⁸ Hellner & Radetzki (2014) s. 163.

⁹ Bl.a. Hellner & Radetzki (2014) s. 170 f; Ullman (2009) s. 613 f; Andersson, ”Det strikta ansvaret utvecklingstendenser - ledningsansvarets stegvisa utveckling”. *Analys Infotorg Juridik index*, publicerad 29 september 2008 på Infotorg, <http://infotorg.se/>, s. 2 och 4.

¹⁰ Av exempelvis Hellner, Ullman och Andersson.

tillämpningsområde då inget lagstöd finns.¹¹ Syftet med uppsatsen är således att utreda under vilka förutsättningar en skadevållare kan åläggas ett strikt ansvar utan stöd i lag. Eftersom rättstillämparens grunder för åläggandet av ett strikt ansvar inte är klarlagda är syftet med uppsatsen även att utreda om rättstillämparens grunder för åläggande av strikt ansvar motsvarar de grunder som anförts av lagstiftaren vid införande av ett strikt ansvar i lag. För att uppnå uppsatsens syfte ska följande tre frågeställningar besvaras:

1. Vilka skäl har legat till grund för lagstiftarens beslut att ålägga strikt ansvar i några av de speciallagar som föreskriver ett sådant ansvar?
2. Vilka skäl har legat till grund för rättstillämparens beslut att ålägga strikt ansvar utan lagstöd?
3. Vilka likheter och skillnader finns mellan lagstiftarens respektive rättstillämparens beslut att ålägga ett handlande med ett strikt skadeståndsansvar?

1.3 Avgränsningar

Fokus i denna uppsats ligger på det utomobligatoriska skadeståndet och därmed kommer jag inte att gå in på ansvarsfrågor som avser kontraktuella bestämmelser. Arbetet fokuserar endast på strikt ansvar och behandlar inte andra former av ansvarsskärpningar.

Arbetet behandlar svensk gällande rätt. Eftersom rättsläget avseende strikt ansvar även är osäkert i dansk och norsk rätt¹² hade det varit intressant att anlägga ett komparativt perspektiv. Av utrymmesskäl har detta tyvärr inte kunnat göras. Likaså har av utrymmesskäl inte heller ett rättsekonomiskt perspektiv kunnat tillämpas, även om det ligger nära till hands att applicera ett sådant.¹³

Uppsatsen syftar inte till att ge en fullständig översyn över de lagar som ålägger olika typer av verksamheter ett strikt utomobligatoriskt skadeståndsansvar. Jag har valt att inrikta mig på ett antal lagar som inom den juridiska diskussionen är självklara för frågan om strikt ansvar.¹⁴

Adekvat kausalitet och diskussioner kring hur denna bedöms vid ett strikt ansvar berörs inte.

Jag utreder inte heller vilka rättssubjekt som kan bli ansvariga för eventuella skador i olika situationer.

¹¹ HD har varit väldigt restriktiva i tillämpningen av strikt ansvar utan stöd i lag men exempelvis Andersson anser att en vidare tillämpning av strikt ansvar bör kunna motiveras, se Andersson (2013). Hellner har också konstaterat tillämpningen borde kunna få en vidare tillämpning, dock begränsad till den skadetypen som var aktuell i 1991 års fall, Se Hellner (1991).

¹² Hellner & Radetzki (2014) s. 171.

¹³ Hellner & Radetzki (2014) s. 164.

¹⁴ Detta utvecklas vidare under avsnitt 3.1.1 samt 3.1.2.

Arbetet behandlar den materiella rätten och därmed kommer frågor om bevisbörda och beviskrav inte att utredas.

Jag kommer inte heller att utreda om det finns en allmän rättsgrundsats som innebär att det som kan betraktas som farlig verksamhet alltid omfattas av ett strikt ansvar. Frågan har diskuterats i doktrinen¹⁵ och jag anser att det är en intressant frågeställning. Dessvärre är den alldeles för omfattande för att behandlas i det här arbetet.

1.4 Forskningsläge

Doktrinen inom området jag behandlar är relativt begränsad. Håkan Andersson diskuterar i sin bok *Ansvarsgrunder i skadeståndsrätten* det strikta ansvaret utan lagstöd. Intressanta kriterier presenteras för när ett strikt ansvar utan lagstöd kan komma ifråga. Dock utgör Håkan Anderssons undersökning till viss del en komparation med norsk rätt, där man har mer generella riktlinjer för när ett strikt ansvar kan åläggas utan lagstöd.¹⁶ De norska riktlinjerna systematiseras i utslagsgivande omständigheter och argument, för att därefter jämföras med de svenska grunderna för strikt ansvar utan lagstöd. Detta i syfte att undersöka om det finns möjlighet till ett mer systematiskt förhållningssätt inom svensk rätt. Håkan Anderssons forskning är mycket intressant och har vissa beröringspunkter med de frågeställningar som avhandlas i denna uppsats. Jag fokuserar däremot på likheter och skillnader mellan den svenska rättstillämparens och lagstiftarens grunder för åläggande av ett strikt ansvar.

1.5 Metod och material

Framställningen syftar främst till att fastställa gällande rätt. Därför har min utgångspunkt varit en renodlad rättsdogmatisk metod där jag använt mig av de allmänt accepterade rättskällorna.¹⁷ Jag har sökt svar på mina frågeställningar i lagstiftning, rättspraxis, förarbeten och juridisk litteratur.

För att besvara min första frågeställning, *vilka skäl som legat till grund för lagstiftarens beslut att ålägga ett strikt ansvar i vissa lagar*, har jag främst sett till förarbetena till de studerade speciallagstiftningarna. Det råder delade meningar angående vilket rättskällevärde lagförarbeten har. Somliga anser att propositioner tillmäts formell auktoritet, medan andra anser att rättskällan har samma värde som doktrin.¹⁸ Det torde vara så att förarbetenas rättskällevärde är beroende av vilket rättsområde som är i fråga. Inom skadeståndsrätten har

¹⁵ Hellner & Radetzki (2014) s. 170; Bengtsson (1992) s. 58; Andersson (2013) s. 153; Ullman (2009) s. 619.

¹⁶ Andersson (2013) s. 306.

¹⁷ Kleineman (2013) s. 21.

¹⁸ Kleineman (2013) s. 28.

förarbeten, praxis och doktrin ansetts ha stor betydelse.¹⁹ Förarbeten används främst som informationskällor med upplysningar om lagens syfte samt de situationer som den är avsedd att reglera.²⁰ Det är främst så jag har använt mig av förarbetena, det vill säga i syfte att utreda vad som har motiverat ett strikt ansvar samt om dessa omständigheter även har kunnat ligga till grund för det strikta ansvar som har ålagts utan lagstöd. Därefter har jag kategoriserat lagstiftarens argument och resonemang för att på ett pedagogiskt sätt kunna presentera de grundtankar som har legat bakom frågan om ett strikt ansvar.

För att besvara min andra frågeställning, *vilka skäl som legat till grund för rättstillämparens beslut att ålägga strikt ansvar utan lagstöd*, har jag av naturliga skäl främst använt mig av rättspraxis. Prejudikat anses ha en självklar auktoritet²¹ och även om inte prejudikat är formellt bindande så följer domstolarna prejudikat i så hög grad att rättspraxis utgör den tyngst vägande rättskällan bortsett från lagstiftningen.²² Genom att se till HD:s resonemang i domskälen ska jag utröna vilka skäl som har legat till grund för rättstillämparens beslut att ålägga ett strikt ansvar utan stöd i lag. Jag har även redogjort för ett avgörande från Svea hovrätt. Detta i syfte att illustrera hur HD:s praxisbildning inom området har påverkat underrätterna.

För att besvara min tredje frågeställning, *vilka likheter och skillnader det finns mellan lagstiftarens respektive rättstillämparens beslut att ålägga ett handlande med ett strikt skadeståndsansvar*, har en jämförelse gjorts mellan uttalanden i relevanta förarbeten respektive rättspraxis. Rent generellt har förarbeten tillmätts mycket stor betydelse och i princip fått en självständig auktoritet i domstolarnas avgöranden.²³

Jag har även studerat relevant doktrin för att kunna besvara mina frågeställningar. Genom att identifiera olika resonemang angående vilka grunder som legat till stöd för åläggandet av ett strikt ansvar enligt lagstiftaren respektive rättstillämparen har jag velat klargöra om sättet att motivera ett strikt ansvar utan stöd i lag överensstämmer med hur man argumenterar för att införa ett sådant ansvar genom speciallag. Eftersom uttalanden i den juridiska litteraturen endast kan övertyga genom tyngden i de framförda argumenten²⁴ har jag främst presenterat dessa resonemang för att kunna använda och bemöta dem i min egen analys. Jag har dock inte grundat mina slutsatser på uttalanden i doktrinen, utan endast använt dessa för att själv resonera kring problematiken med ett strikt ansvar som åläggs utan lagstöd.

När det gäller doktrin har jag främst använt mig av Jan Hellners och Marcus Radetzki's bok *Skadeståndsrätt*. Jag har även använt mig av lagkommentarer till Produktansvarslagen samt Skadeståndslagen. Ytterligare litteratur som jag

¹⁹ Kleineman (2013) s. 22.

²⁰ Lehrberg (2014) s. 162 f.

²¹ Kleineman (2013) s. 32.

²² Lehrberg (2014) s. 165.

²³ Kleineman (2013) s. 33.

²⁴ Kleineman (2013) s. 28.

har tagit del av har varit skriven av Bertil Bengtsson, Håkan Andersson, Erland Strömbäck, Harald Ullman, Hjalmar Karlgren, Bill W Dufwa, Henrik Lando och Kurt Grönfors.

Fokus har legat på de lege lata, alltså att beskriva rättsläget som det är.²⁵

1.6 Disposition

Arbetet består av fem kapitel. I det första kapitlet introduceras ämnet och problemställningen preciseras. I kapitel 2 behandlas skadeståndets funktioner allmänt. Kapitlet innehåller också en historisk tillbakablick avseende skadeståndsinstitutet och det strikta ansvaret. Syftet är att ge läsaren en bakgrund och introduktion till den form av skadeståndsansvar som uppsatsen behandlar och de skadeståndsrättsliga funktioner som har ansetts viktiga.

Kapitel 3 behandlar det lagstadgade strikta ansvaret. I detta kapitel utreds vilka grunder som lagstiftaren har baserat åläggandet av ett strikt ansvar på. Därmed utreds den första frågeställningen i kapitel 3.

I kapitel 4 behandlas rättstillämparens åläggande av strikt ansvar utan lagstöd och grunderna till detta. I detta avsnitt utreds alltså min andra frågeställning.

Kapitel 3 och kapitel 4 innehåller, förutom en redogörelse av förarbeten och rättspraxis, också egna reflektioner och slutsatser. Detta eftersom frågeställningarna besvaras löpande. Mina reflektioner och slutsatser presenteras i slutet av respektive kapitel.

I kapitel 5 besvaras min sista frågeställning. Här diskuteras i vad mån ett strikt ansvar kan åläggas utan stöd i lag samt om rättstillämparen har följt lagstiftarens grunder och resonemang angående när ett strikt ansvar bör åläggas. Därefter redovisas mina slutsatser.

²⁵ Kleineman (2013) s. 36.

2 Skadeståndets syfte

2.1 Historik

Historiskt sett har den svenska skadeståndsrätten nära samband med straffrätten. Vid särskilt beskrivna gärningar utgick enligt de medeltida lagarna en bot som ansågs vara någonting mellan skadestånd och straff. En del gick till målsäganden och den delen kunde betraktas som ett skadestånd. Det krävdes culpa eller uppsåt för att skadestånd skulle bli aktuellt. Under en förhållandevis lång tid fanns det få självständiga skadeståndsregler som inte hade med bot att göra. I mitten av 1800-talet avskaffades botsystemet och istället infördes rena skadeståndsregler.²⁶ De första lagstadgade bestämmelserna om skadestånd från senare tid finner man i 6 kap. i 1864 års strafflag. Skadeståndet ansågs alltså vara en civilrättslig påföljd för en begången orätt. Skadeståndet baserades på ett culpaansvar.²⁷

Bestämmelserna i 6 kap. i 1864 års strafflag gällde fram till att SkL trädde i kraft år 1972. Reglerna tillämpades vid brottsliga handlingar men även i andra fall då en handling medförde skadeståndsskyldighet.²⁸

Mot slutet av 1800-talet hade diskussioner kring strikt skadeståndsansvar tagit fart. Då väcktes tanken om att den som skapar en särskilt hög skaderisk för andra för att gynna sina egna ekonomiska intressen bör kompensera dem som utsätts för denna risk. Ett lämpligt sätt att kompensera för en särskilt hög skaderisk ansågs vara genom att utge ersättning till skadelidande även när inget vållande förekommit. Det strikta ansvaret byggde på att särskilda omständigheter kunde medföra att någon borde bära risken för skador denne orsakat. En sådan omständighet som utgjorde grund för ett strikt ansvar kunde vara farlig verksamhet eller att grannar orsakats större olägenheter än vad omgivningen var skyldig att tåla.²⁹ Införandet av moderna regler om strikt ansvar för farlig verksamhet har nära anknytning till anläggandet av järnvägar. 25 § i 1838 års preussiska järnvägslag brukar anses vara den första moderna skadeståndsregeln om strikt ansvar. I Sverige kom den första moderna lagregeln om strikt ansvar att avse järnvägars ansvar för gnistskador.³⁰

Idén om strikt ansvar fick fäste även genom domstolsavgöranden. Det fanns dock inte någon omfattande praxis på området. Såvitt avsåg skadestånd var det som tidigare nämnts främst culparegeln som var i fokus för rättstillämpningen. HD fastslog dock i ett avgörande från år 1911³¹ att strikt ansvar utan lagstöd kunde åläggas då skada orsakats genom luftförorening.

²⁶ Hellner & Radetzki (2014) s. 28.

²⁷ Hellner & Radetzki (2014) s. 43 f.

²⁸ Hellner & Radetzki (2014) s. 28.

²⁹ Hellner & Radetzki (2014) s. 44.

³⁰ Hellner & Radetzki (2014) s. 165.

³¹ NJA 1911 s. 574.

Omkring år 1930 ålades, även i detta fall utan stöd i lag, ett strikt ansvar för vissa typer av omfattande sprängnings- och grundläggningsarbeten samt vid särskilt farliga militärövningar.³² Trots att det i doktrinen ända sedan slutet av 1800-talet hade diskuterats om det inte fanns en allmän princip om strikt ansvar för farlig verksamhet var domstolarna, med undantag för de ovan nämnda exemplen, restriktiva med att ålägga ett sådant ansvar utan stöd i lag. I tiden efter de nämnda avgörandena infördes lagregler om strikt ansvar.³³

I förarbetena till skadeståndslagen³⁴ konstaterades att det i rättspraxis förekommit att domstolarna tillämpat ett strikt ansvar i vissa fall på grannelagsrättens område, bl.a. vid omfattande grävning- eller sprängningsarbeten samt vid särskilt riskfyllda militärövningar. Det fastslogs dock att domstolarna som huvudregel hållit fast vid culpaprincipen. Enligt förarbetena fanns det inte någon allmän grundsats som ålade utövare av farliga verksamheter ett strikt ansvar.³⁵

2.2 Skadeståndets funktioner

2.2.1 Bakgrund

Med skadeståndets funktioner avses verkningar som ger förklaring till att reglerna anses vara nyttiga och lämpliga.³⁶ Skadeståndets huvudsakliga funktioner anses vara reparation och prevention. Förutom dessa brukar även pulvrisering av förlusterna, kostnadsplacering, rättvisa, rättskänsla och moral nämnas som relevanta funktioner.³⁷ De funktioner som jag presenterar nedan har varit de funktioner som jag ansett vara de väsentliga för frågan om strikt ansvar.³⁸

2.2.2 Reparation

I den svenska rättsordningen har samma inställning härskat under de senaste decennierna, nämligen att skadeståndets främsta funktion är att tillgodose behovet av reparation.³⁹ Hellner har lagt grunden till denna inställning.⁴⁰

³² Hellner & Radetzki (2014) s. 31.

³³ Hellner & Radetzki (2014) s. 31 f.

³⁴ Prop. 1972:5.

³⁵ Prop. 1972:5, s. 76. Det kan tilläggas att oavsett vad som sades i förarbetena så har det länge funnits delade meningar om huruvida svensk rätt innehåller en allmän princip om strikt ansvar vid farlig verksamhet. Det har fått visst fäste i svenska avgöranden men i exempelvis NJA 1991 s 720 uttalade HD att ”någon allmän grundsats om strikt ansvar vid farlig verksamhet har inte erkänts i svensk rätt”. Hellner (1991) s. 646.

³⁶ Hellner & Radetzki (2014) s. 36.

³⁷ Dufwa (1993) s. 168 ff.; Andersson (1993) s. 321 ff.

³⁸ Utvecklas i avsnitt 5.3.2.

³⁹ Bengtsson & Strömbäck (2014) s. 21 f.

⁴⁰ Strömbäck, Internationella strömningar inom skadeståndsrätten – kompensation eller prevention, I: *det 35 nordiske juristmøde i Oslo*, <http://jura.ku.dk/njm/35/>, s. 1179, besökt senast 2016-08-14.

Skadeståndet ger den skadelidande kompensation i pengar. Detta belopp är avsett att ersätta förlusten som uppkommit till följd av den skadevällande händelsen. Vid en personskada ersätts den skadelidande för exempelvis kostnader för sjukvård och arbetsinkomstförlust, medan skadad egendom ersätts vid en sakskada. Den skadelidande blir kompenserad även om skadeståndets betydelse kan bli underordnad då ersättning ofta utgår ur försäkringar.⁴¹

Det finns anledning att ifrågasätta i vad mån ett skadestånd har en reparerande funktion i dagens samhälle. I de flesta fall ersätts en uppkommen skada numera av någon typ av försäkring som den skadelidande själv kan ha tecknat. Det blir således försäkringen som står för reparationen, alltmedan försäkringsbolaget övertar den skadelidandes fordran på skadevällaren.⁴² Denna utveckling har medfört att skadeståndet i praktiken endast har en kompletterande funktion.⁴³

2.2.3 Prevention

Det råder delade meningar om vilken betydelse prevention ska tillmätas inom den svenska skadeståndsrätten. Lundstedt menar att prevention är skadeståndets främsta funktion och att reparation har en underordnad betydelse.⁴⁴ Karlgren delar denna åsikt.⁴⁵ Lundstedt har understrukt att det är betydligt mer viktigt att skadeståndsansvaret medför att antalet skador reduceras än att ersättning utgår i de fall då skador faktiskt inträffar. Genom att ålägga ett skadeståndsansvar för vårdslösa handlingar kunde man uppnå en effekt där den allmänna insikten var att man måste undvika sådana handlingar.⁴⁶ Lundstedt menar vidare att ett strikt ansvar har en särskilt preventiv effekt då den som blir skadeståndsskyldig oavsett vållande har starkast möjliga skäl att iakttä alla försiktigheter.⁴⁷

Även när det gäller den preventiva effekten hos skadeståndet spelar försäkringar en stor roll. Inte sällan ersätts ett skadestånd ur en ansvarsförsäkring, vilket betyder att skadevällaren slipper bära kostnaden. Skadevällaren kan dock exempelvis få betala en premie som blir högre på grund av skador som inträffat, eller betala en självrisk. Det kan anses spela roll för försäkringens påverkan på preventionen.⁴⁸

⁴¹ Hellner & Radetzki (2014) s. 36 f.

⁴² Hellner & Radetzki (2014) s. 37.

⁴³ Strömbäck, ”Internationella strömningar inom skadeståndsrätten – kompensation eller prevention”. I: *det 35 nordiske juristmøde i Oslo*, s. 1167 – 1185, <http://jura.ku.dk/njm/35/>, s. 1169 f., besökt senast 2016-08-14.

⁴⁴ Lundstedt, (1948) och Lundstedt, (1953). Se även Hellner & Radetzki (2014) s. 39 samt Strömbäck, ”Internationella strömningar inom skadeståndsrätten – kompensation eller prevention”. I: *det 35 nordiske juristmøde i Oslo*, <http://jura.ku.dk/njm/35/>, s. 1171, besökt senast 2016-08-14.

⁴⁵ Karlgren (1972) s. 16.

⁴⁶ Hellner & Radetzki (2014) s. 39.

⁴⁷ Hellner & Radetzki (2014) s. 40 f.

⁴⁸ Hellner & Radetzki (2014) s. 41.

Det är intressant att diskutera huruvida prevention har fått en större betydelse i svensk skadeståndsrätt på senare år. År 2010 infördes en bestämmelse i 3 kap. 5 § SkL om föräldrars ansvar för skador som deras barn orsakat. Dessförinnan var föräldrars ansvar för skada vållad av deras barn beroende av styrkt vållande hos föräldern, alltså tillämpades culpregeln i 2 kap. 1 § SkL. Numera bär föräldrar huvudansvaret för sina barn. En långsiktig konsekvens av ett skärpt skadeståndsansvar för föräldrar kan vara att ungdomsbrottsligheten motverkas genom tydligare reaktioner hos föräldrarna vid brottsliga beteenden samt genom ett ökat engagemang för barns förehavanden. Lagstiftningen anses ha ett preventivt syfte.⁴⁹

2.2.4 Ekonomiska skäl

2.2.4.1 Ekonomisk prevention

Enligt den ekonomiska preventionens synsätt skapar skadeståndsreglerna ekonomiska motiv för att välja handlingssätt som undviker skador.⁵⁰ Lando anser att man kan se skadeståndsrätten utifrån ett ekonomiskt perspektiv. Han anser att prevention bör få större betydelse och vill förespråka möjligheten att använda teorier om ekonomisk effektivitet inom skadeståndsrätten. Enligt Lando är skadeståndets uppgift att minimera de totala kostnaderna för skador. Preventionen har en betydande roll och fördelningen av risken är tydlig.⁵¹

Funktionen hos den ekonomiska preventionen har dock ifrågasatts. Hellner framhåller att ekonomisk prevention kan få en motsatt effekt och istället motivera handlingar som inte undviker skador på grund av att kostnaderna för ett sådant handlingssätt skulle bli lägre. Ett exempel är då kostnaden för en försäkring, exempelvis trafikförsäkring för en motorcykel, är för hög. Visserligen kan de ekonomiska skälen medföra att man väljer ett fortskaffningsmedel som inte medför lika stora risker, och därmed inträder en ekonomisk prevention mot att man orsakar skador i trafiken med motorcykel. Dock kan man även låta bli att teckna en lämplig trafikförsäkring och istället betala de böter och straffavgifter man kan få i framtiden. Det har ansetts omöjligt att bevisa teserna om ekonomisk prevention på grund av brist på empiriska undersökningar.⁵²

2.2.4.2 Pulvrisering av förlusterna

En utspridning av förlusterna sker främst genom försäkring då en eventuell framtida förlust omvandlas till en jämn kostnad för försäkringspremier. Den förlust som uppstår blir därmed lättare att bära. Även skadeståndet kan fylla denna funktion och det vanligaste är att pulverisering sker genom

⁴⁹ Bengtsson & Strömbäck (2014) s. 134 f.

⁵⁰ Hellner & Radetzki (2014) s. 41.

⁵¹ Lando (1997) s. 919 ff.; Lando (1998) s. 958 ff.

⁵² Hellner & Radetzki (2014) s. 41 f.

ansvarsförsäkringar som täcker skadeståndsskyldigheten.⁵³ Pulvreringen bortfaller dock då skadeståndsansvaret drabbar skadevållaren personligen, exempelvis vid regress då en skadeståndsskyldig saknar ansvarsförsäkring. Även taken i ansvarsförsäkringar kan innebära att beloppet som överstiger maximum inte kan spridas.⁵⁴

2.2.4.3 Placering av kostnaden

Ett skadestånd medför att förlusten flyttas över från den skadelidande till den skadeståndsskyldige. Många kostnader får den skadelidande själv bära, men för de skador som är ersättningsgilla flyttas kostnaden över på skadevållaren. Denna överflyttning kan ske även då den skadelidande blir ersatt av sitt försäkringsbolag, då det kan finnas möjlighet till regress för försäkringsbolaget. Alla skadeståndsskyldiga kan dock inte betala skadestånd, varför överflyttningen i vissa fall inte kan ske.⁵⁵ I fall då försäkringsbolag har betalat ut ersättning och kräver regress mot den skadeståndsskyldige, kan transaktionskostnaderna hindra en överflyttning genom långa processer. Därmed finns en del begränsningar här. Även här saknas empirisk kunskap om hur kostnadsplaceringen fungerar i verkligheten.⁵⁶

⁵³ Hellner & Radetzki (2014) s. 38 f.

⁵⁴ Hellner & Radetzki (2014) s. 39.

⁵⁵ Hellner & Radetzki (2014) s. 37 f.

⁵⁶ Hellner & Radetzki (2014) s. 37 f.

3 Strikt ansvar enligt lag

3.1 Det lagstadgade ansvaret

3.1.1 Bakgrund

Som påpekats inledningsvis bygger SkL på culpaprincipen. Enligt 1 kap. 1 § SkL ska lagen tillämpas om inte annat är särskilt föreskrivet eller föranleds av avtal eller i övrigt följer av regler om skadestånd i avtalsförhållanden. Finns det en speciallag inom ett visst skadeområde ska således denna i princip tillämpas. I de fall det finns en sådan speciallag har införandet av denna lagstiftning i allmänhet motiverats av att lagstiftaren velat skärpa culpaansvaret till ett strikt ansvar.⁵⁷ Strikt ansvar följer oftast av lag.⁵⁸ Dock har lagstiftaren undvikit att ta ställning till frågorna om det finns några allmänna principer för strikt ansvar.⁵⁹ Trots detta är det intressant att söka uttröna grunderna för åläggandet av ett strikt ansvar enligt lag.

3.1.2 Farlig verksamhet

En genomgång av svensk ersättningsrättslig lagstiftning visar att strikt ansvar främst förekommer för farlig verksamhet.⁶⁰ Det finns dock även lagar som ålägger ett strikt ansvar där det inte är självklart huruvida det strikta ansvaret följer på grund av att en verksamhet är farlig. Jag återkommer till dessa senare. Det är välkänt och kommenterat i doktrin att innebörden av begreppet farlighet är oklart.⁶¹

Det råder en enhetlig uppfattning om att vissa av de lagar som stadgar ett strikt ansvar avser verksamheter som är farliga.⁶² Nedan följer en redogörelse för några av dessa lagar.

Den äldsta idag gällande lagen som föreskriver ett strikt ansvar för farlig verksamhet är lag (1922:382) angående ansvarighet för skada i följd av luftfart (hädanefter Luftfartansvarighetslagen) Denna lag reglerar det utomobligatoriska skadeståndsansvaret för markskador, medan det kontraktsmässiga ansvaret regleras i lagen om lufttransporter.⁶³ Lagen stadgar ett strikt ansvar för skador till följd av luftfartygs användning i luftfart. Skador på person och egendom som inte transporterats med luftfartyget ersätts enligt bestämmelserna.⁶⁴

⁵⁷ Bengtsson (1992) s. 32.

⁵⁸ Bengtsson (1992) s. 47.

⁵⁹ Bengtsson (1992) s. 48. Detta utvecklas senare i uppsatsen.

⁶⁰ Hellner & Radetzki (2014) s. 276.

⁶¹ Bengtsson (1992), s. 31 samt 58, se även Ullman (2009) s. 618.

⁶² Hellner & Radetzki (2014) s. 165; Bengtsson & Strömbäck (2014) s. 43 f.

⁶³ Hellner & Radetzki (2014) s. 276.

⁶⁴ 1 § luftfartansvarighetslagen.

Även Järnvägstrafiklagen (1985:192) och Ellagen (1997:857) innehåller regler om strikt ansvar. Järnvägstrafiklagen stadgar ett strikt ansvar för järnvägar samt tunnelbana och spårvagn.⁶⁵ Enligt lagen ska järnvägen bära ett strikt ansvar för person- och sakskador som drabbar resenärer.⁶⁶ Ellagen stadgar ett strikt ansvar för innehavaren av en starkströmsanläggning från vilken elen senast kommit då en person- eller sakskada uppstått genom inverkan av el från en starkströmsanläggning. Ellagen stadgar även ett strikt produktansvar när en skada orsakats av säkerhetsbrist i el.⁶⁷

Ett strikt ansvar följer även i ett flertal fall av Sveriges åtaganden genom konventioner. Ett strikt skadeståndsansvar stadgas för atomskador i atomansvarighetslagens (1968:45) 5 § som baseras på artikel 4 i Pariskonventionen. Enligt denna lag har innehavaren av en atomanläggning ett strikt ansvar för atomskada till följd av atomolycka. Dock svarar endast innehavaren av den verksamhet där olyckan sker, och innehavarna till andra anläggningar där det skadeorsakande ämnet befunnit sig tidigare bär inget ansvar.⁶⁸ Även då en olycka sker under transporter mellan konventionsstater bygger skadeståndsbestämmelsen på ett avsändaransvar.⁶⁹

Sjölagen (1994:1009), SjöL, bygger också på en internationell konvention och föreskriver ett strikt ansvar för fartygsägare. Ansvaret grundar sig på 1969 års konvention om ansvarighet för oljeskada till sjöss, som ålade fartygets ägare ett strikt ansvar för oljeskada.⁷⁰ En fartygsägare svarar strikt för oljeskador som uppstår.⁷¹

3.1.3 Övrig verksamhet

Det förekommer även lagstiftning som medför ett strikt ansvar för förhållanden och handlingar som inte kan anses vara farliga i sig. Exempel på sådana regler är det strikta ansvaret för vissa störningar enligt MB och hundägares strikta ansvar enligt lag (2007:1150) om tillsyn över hundar och katter.⁷² Som tidigare nämnts finns det även lagstiftning som ålägger ett strikt ansvar för olika typer av verksamheter som inte är självklart farliga, men där det råder delade meningar om verksamheternas farlighet. Sådana bestämmelser finns i Produktansvarslagen (1992:18), PAL, Trafikskadelagen (1975:1419), TSL, och 32 kap. Miljöbalken (1998:808), MB. Enligt Hellner skiljer sig dessa lagar från de tidigare nämnda på så sätt att de inte direkt

⁶⁵ 1 kap. 3 § samt 1 kap. 1 § Järnvägstrafiklagen.

⁶⁶ 2 kap. 2 § och 2 kap. 3 § Järnvägstrafiklagen.

⁶⁷ 10 kap. 1-2 §§ Ellagen.

⁶⁸ NJA II 1969 nr 1, s. 39.

⁶⁹ NJA II 1969 nr 1, s. 38 samt s. 41 f.

⁷⁰ Prop. 1973:140 s. 1.

⁷¹ 10 kap. 3 § SjöL. Ansvaret enligt 10 kap. 3 § SjöL har överförts från 1973 års oljeskadelag om strikt ansvar för fartygets ägare. Dessa regler överensstämmer med reglerna i ändringsprotokollet till ansvarighetskonventionen och överfördes därför till SjöL, se prop. 1994/95:169 s. 58.

⁷² Bengtsson (1992) s. 58 samt 61.

reglerar farlig verksamhet,⁷³ medan Bengtsson och Strömbäck anser att de flesta lagar om strikt ansvar utanför avtalsförhållanden ger uttryck för en grundsats om strikt ansvar för mer eller mindre farlig verksamhet. Som exempel nämns då bland annat reglerna om ansvar för miljöskador i 32 kap. MB och PAL.⁷⁴ Jag presenterar dessa lagar i sin helhet separat från de farliga verksamheterna av pedagogiska skäl.

PAL reglerar ett strikt produktansvar, det vill säga ett strikt skadeståndsansvar för en skada som en produkt orsakar på något annat än produkten själv. Detta innebär att det inte behöver finnas ett avtalsförhållande mellan den skadelidande och skadevällaren för att skadevällaren ska kunna hållas strikt ansvarig. Ett särdrag för produktansvaret är skadornas omfattning som ofta överstiger produktens värde. Reglerna i PAL syftar till att ersätta den skadelidande då en produkt skadar denne på grund av att den inte är tillräckligt säker. Ansvaret avser produkter med säkerhetsbrister. PAL trädde i kraft den 1 januari 1993 och bygger på EG-direktivet om produktansvar som antogs den 25 juli 1985 (85/374/EG). Den svenska lagen har stor likhet med direktivet, med undantag för utvecklingskadorna som uteslöts från det strikta ansvaret i svensk rätt.⁷⁵

Av TSL följer ett strikt ansvar för trafikskador. Främst ersätts dessa genom försäkring, men den som drabbats av en skada till följd av trafik med ett motordrivet fordon har rätt att istället kräva skadestånd. Den som betalat skadestånd kan dock återkräva det ur trafikförsäkringen.⁷⁶ Ersättning ur trafikförsäkring räknas inte som skadestånd i teknisk mening men beräknas på samma sätt som skadestånd och 5 kap. SkL tillämpas på skadeersättningen.⁷⁷ TSL gäller för skada i följd av trafik med motordrivet fordon, med vissa undantag.⁷⁸ Ersättning för personskada utgår alltid och är därmed helt oberoende av vållande. Dessutom föreligger ett strikt ansvar för saksador som drabbar utomstående, det vill säga den som inte själv färdas i ett motordrivet fordon.⁷⁹

Tillvaratagandet av skyddet för miljön har medfört införandet av ett lagstadgat strikt skadeståndsansvar på miljörättens område. Utvecklingen har skett gradvis. År 1969 infördes en miljöskyddslag (1969:387), som sedan kompletterades med särskilda skadeståndsbestämmelser i 1986 års miljöskadelag (1986:225). Då MB infördes år 1999 flyttades ersättningsreglerna till 32 kap MB. Bestämmelserna i 32 kap. MB utgör väsentligen en sammanställning av regler som gällt sedan tidigare.⁸⁰ För 32 kap. MB:s tillämpning är tre faktorer avgörande: en verksamhets anknytning till en fastighet, skadans och skadeförloppetets karaktär, samt att skadan drabbat omgivningen. Ansvaret omfattar person-, sak- och rena

⁷³ Hellner & Radetzki (2014) s. 165 f.

⁷⁴ Bengtsson & Strömbäck (2014) s. 43 f.

⁷⁵ Bengtsson & Ullman (2008) s. 11 f.

⁷⁶ 10-11 §§ samt 18 - 19 §§ TSL.

⁷⁷ 9 § TSL samt Hellner & Radetzki (2014) s. 265.

⁷⁸ 1 § TSL.

⁷⁹ 11 § 1 st. TSL.

⁸⁰ Hellner & Radetzki (2014) s. 308 f.

förmögenhetsskador.⁸¹ Skadestånd kan utgå för olika störningar.⁸² Utöver detta utgår skadestånd för skador genom sprängningar, alltså sprängsten eller andra lössprängda föremål. Dessutom ersätts skador som orsakas av grävning eller liknande arbete. För att ersättning ska utgå för skador som orsakats av grävning eller sprängning krävs dock att arbetet har medfört en särskild risk.⁸³

Lagen om tillsyn över hundar och katter medför också en ansvarsskärpning. Lagen stadgar ett strikt ansvar för hundägare. För kattägare gäller dock ett culpaansvar. Hundens ägare eller innehavare åläggs ett strikt ansvar.⁸⁴ Lagen innehåller ingen begränsning till skador orsakade genom att hundar biter människor och djur, utan praxis visar att det strikta ansvaret har ålagts för flera andra skadetyper.⁸⁵ Exempelvis har en hundägare ansetts ansvarig för skada som drabbat en cyklist vid sammanstötning med en hund.⁸⁶

3.1.4 Begränsningar och undantag från ansvaret

Det strikta ansvaret för farlig verksamhet är begränsat till de skador som beror på de särskilda risker som följer av den farliga verksamheten. Ansvaret omfattar alltså endast de skador som står i samband med den typiska faran för verksamheten.⁸⁷ Exempelvis är järnvägsinnehavaren fri från ansvar om en resenär skadas av något som inte kan hänföras till själva järnvägsdriften.⁸⁸ Det finns inga tydliga allmänna riktlinjer för vad som är att anse som skador i samband med den typiska faran för en farlig verksamhet och betydande olikheter råder mellan de olika lagarna.⁸⁹

Andra undantag är skador som orsakats av tredje man samt undantag för force majeure.⁹⁰ I 10 kap. 3 § 2 st. SjöL stadgas exempelvis undantag från det strikta ansvaret för en fartygsägare. Undantag görs då för force majeure, skada orsakad av tredje man och skada orsakad genom fel eller försummelse av en svensk eller utländsk myndighet vid fullgörandet av skyldighet att svara för underhåll av fyrar eller andra hjälpmedel för navigering. Likaså stadgar Atomansvarighetslagen ett undantag för force majeure.⁹¹

Det är dessutom inte ovanligt att lagarna innehåller begränsningar för den ersättning som kan utgå, det vill säga beloppstak.⁹² Många av lagarna hänvisar dessutom till SkL vid beräkning av skadeståndet, där även jämkning

⁸¹ Hellner & Radetzki (2014) s. 315.

⁸² 32 kap. 3 § MB.

⁸³ 32 kap. 4 § MB; 32 kap. 5 § MB.

⁸⁴ 19 §.

⁸⁵ Hellner & Radetzki (2014) s. 172.

⁸⁶ NJA 1947 s. 594.

⁸⁷ Hellner & Radetzki (2014) s. 167.

⁸⁸ 2 kap. 2 § 2 st. Järnvägstrafiklagen.

⁸⁹ Hellner & Radetzki (2014) s. 167.

⁹⁰ Hellner & Radetzki (2014) s. 167 samt 169.

⁹¹ 11 § 2 st. Atomansvarighetslagen.

⁹² Se ex 10 kap. 5 § SjöL.

är möjlig enligt 6 kap. 2 § SkL då skyldigheten att utge skadestånd blir särskilt betungande.⁹³

Vidare följer ett antal begränsningar av PAL, TSL och MB. PAL reglerar endast produktansvar för personskada samt för sakskada som har orsakats en konsument. Dessutom avräknas ett belopp om 3 500 kr vid ersättning för sakskada.⁹⁴ Därmed reglerar PAL endast en del av produktansvaret.⁹⁵ Viktigt att notera är att det finns ett antal ansvarsfrihetsgrunder. Dels ska skadan ha orsakats av en produkt på grund av en *säkerhetsbrist hos produkten*.⁹⁶ Vad som avses med säkerhetsbrist regleras i PAL. Man talar i doktrinen om tre typer av fel; konstruktionsfel, fabriktionsfel och instruktionsfel.⁹⁷

Enligt TSL utgår aldrig ersättning ur den egna försäkringen för skador på det egna fordonet och egendom som befordras med det. För ersättning ur ett annat motordrivet fordons försäkring, eller ersättning ur den egna försäkringen för skador på annat motordrivet fordon i trafik och på egendom som befordras med det, gäller ett culpaansvar.⁹⁸ Det finns ett tak i TSL som säger att det sammanlagda ansvarsbeloppet med anledning av en och samma händelse inte får överstiga 300 miljoner kronor.⁹⁹ Dessutom har försäkringsbolagen en regressrätt då skada för vilken trafikskadeersättning utgått vållats uppsåtligt eller genom grov vårdslöshet. Detsamma gäller om skadan vållats genom vårdslöshet av en förare som gjort sig skyldig till vissa trafikbrott.¹⁰⁰

Vad gäller ansvaret enligt 32 kap. MB så ersätts skada som inte har orsakats med uppsåt eller genom vårdslöshet enbart ”om den störning som har orsakat skadan inte skäligen bör tålas med hänsyn till förhållandena på orten eller till dess allmänna förekomst under jämförliga förhållanden”. Begränsningen gäller person-, sak-, och rena förmögenhetsskador. Störningen får inte vara ”ortsvanlig” eller ”allmänvanlig”.¹⁰¹ Detta utgör därmed ett undantag från det strikta ansvaret i 32 kap. MB. För skador som orsakas av sprängning eller grävning krävs att verksamheten som orsakat skadan medför en särskild risk för explosion.¹⁰² Skador som orsakas av grävning eller liknande arbete och inte medför en särskild risk för skador ersätts enbart om den som utför arbetet eller låter utföra arbetet inte har vidtagit de skyddsåtgärder som föreligger.¹⁰³ Det utgör därmed ytterligare en begränsning av det strikta ansvaret.

⁹³ 13 § Atomansvarighetslagen;

⁹⁴ 1 § PAL, 9 § PAL.

⁹⁵ Hellner & Radetzki (2014) s. 297.

⁹⁶ 1 § PAL; 3 § PAL,

⁹⁷ 3 § PAL, 8 § PAL samt Blomstrand m.fl. (2012) s. 79. Utvecklingsskador kan vara både konstruktionsfel och instruktionsfel. Dessa undantas från ansvaret enligt svensk rätt, se Blomstrand m.fl. (2012) s. 79 f. I 8 § PAL regleras ansvarsfrihetsgrunderna.

⁹⁸ Hellner & Radetzki (2014) s. 268 f.

⁹⁹ 14 § TSL; Hellner & Radetzki (2014) s. 271.

¹⁰⁰ 20 § TSL.

¹⁰¹ Hellner & Radetzki (2014) s. 311 f.; 32 kap. 3-5 §§ MB; 32 kap. 1 § 3 st. MB.

¹⁰² 32 kap. 4 § samt 5 § 2 st. MB.

¹⁰³ 32 kap. 5 § MB.

Enligt lagen om tillsyn över hundar och katter görs undantag från det strikta ansvaret för tjänstehundar inom polis och försvarsmakten i vissa fall.¹⁰⁴ Det är dock det enda undantaget som görs i lagen. Här är inte ansvaret begränsat till en viss typ av skador som hunden kan orsaka, utan lagen har som nämnts ovan medfört ett ansvar för flera typer av skador som en hund kan orsaka. Likaså finns inga tak, men jämkning enligt SkL är möjlig.¹⁰⁵

3.2 Skälen bakom ett strikt ansvar för farlig verksamhet

3.2.1 Bakgrund

Som jag tidigare beskrivit förekommer ett lagstadgat strikt ansvar främst för farlig verksamhet. Det har i förarbetena till några av de lagar som avser vissa typer av verksamheter uttalats att verksamheten är farlig och därför ska åläggas ett strikt ansvar.¹⁰⁶ Studerar man lagarna rörande strikt ansvar för farlig verksamhet anser jag att man utifrån lagstiftarens uttalanden kan utröna tre kriterier som kan medföra att en verksamhet anses som farlig och som i sin tur kan medföra att en sådan verksamhet åläggs ett strikt ansvar. Dessa grunder är enligt mig särskilt hög risk för skador, risk för allvarliga och omfattande skador samt ovanlighet.

3.2.2 Vad utmärker en farlig verksamhet?

3.2.2.1 Särskilt hög risk

Som påpekats tidigare kom den första moderna lagregeln om strikt ansvar att avse järnvägars ansvar för gnistskador. Redan så tidigt som 1886 infördes ett strikt ansvar för gnistskador orsakade av tåg genom lag (1886:7) angående ansvarighet för skada i följd af jernvägs drift. I motiven framhölls redan då att det inte fanns någon möjlighet att driva loken utan att eldgnistor uppkom från lokets skorsten. Eldgnistorna kunde resultera i eldspridning och skador. Även om all möjlig omsorg och försiktighet hade vidtagits fanns det en stor fara för bränder.¹⁰⁷

Den höga risken för skador anfördes även som ett skäl för att kategorisera elverksamheter som farliga och ålägga dem ett strikt ansvar. Elverksamheter kunde enligt förarbetena anses vara utpräglat farliga verksamheter och därmed skulle ett strikt ansvar följa. Det anfördes att elsäkerheten visserligen har blivit bättre med tiden och antalet elolycksfall har minskat trots att användningen av el har ökat. Dock anfördes att produktion och överföring av elektrisk ström fortfarande var en farlig verksamhet då det årligen inträffade

¹⁰⁴ 19 § lagen om tillsyn av hundar och katter.

¹⁰⁵ Ex 6 kap. 2 § SkL.

¹⁰⁶ Se t.ex. prop. 1996/97:136 s. 80.

¹⁰⁷ Herslow (1887) s. 105 f. Även NJA II 1886 nr 4, s. 6.

omkring 200 elolycksfall, och 20 procent av alla brandskador var orsakade av elektricitet.¹⁰⁸

I förarbetena till SjöL uttalades att risken för olyckor hade ökat i och med den industriella utvecklingen som har lett till en ökning av oljeförbrukningen i världen. En stor del av den oljan transporteras sjövägen. Transporten via sjövägar har blivit vanligare och tankfartyg med allt större lastkapacitet används,¹⁰⁹ vilket enligt mig innebär att det föreligger en större risk för olyckor.

3.2.2.2 Risk för särskilt omfattande och allvarliga skador

Ett annat skäl för att se en verksamhet som farlig och ålägga den ett strikt ansvar har enligt mig varit risken för omfattande och allvarliga skador, även om inte denna risk nödvändigtvis är särskilt stor. I förarbetena till atomansvarighetslagen anförde lagstiftaren att en atomanläggning måste betraktas som en farlig verksamhet trots att verksamheten visserligen inte medför en hög risk för olyckor. Däremot kan skadorna bli av katastrofal omfattning, om olyckan väl är framme.¹¹⁰ Likaså har elproduktion och överföring av elektrisk ström ansetts vara en farlig verksamhet, som förutom att den innebär stora risker, också medför risker för omfattande och allvarliga skador.¹¹¹

Det har också framförts i förarbetena till järnvägstrafiklagen att även om all försiktighet har vidtagits kan det finnas en risk för allvarliga skador, som exempelvis till följd av bränder som uppstått genom gnistor från järnvägstrafiken.¹¹² Därmed har argumentet angående de potentiella skadornas omfattning också diskuterats i motiven till Järnvägstrafiklagen.

3.2.2.3 Extraordinär verksamhet

En verksamhet kan vara farlig och föranleda införande av ett strikt ansvar även då allvarliga utomobligatoriska skador på person eller egendom är sällsynta och skador till följd av verksamheten över huvud taget är väldigt ovanliga. Som ovan nämnts har exempelvis luftfartyg ålagts ett strikt ansvar. Detta trots att skador orsakade av luftfartyg är synnerligen ovanliga. Det som var avgörande för lagstiftarens beslut att ålägga luftfart ett strikt skadeståndsansvar var att flygplan vid tidpunkten för lagstiftningens införande ansågs vara något nytt och extraordinärt.¹¹³ Därmed kunde verksamhetens ovanlighet föranleda ett strikt ansvar för luftfart och utgör enligt mig ett eget kriterium för att verksamheten ansågs vara farlig.

¹⁰⁸ Prop. 1996/97:136 s. 81 f.

¹⁰⁹ Prop. 1973:140 s. 68

¹¹⁰ Prop. 1968:25 s. 21; Prop. 1960:140 s. 11 f.

¹¹¹ Prop. 1996/97:136 s. 81 f.

¹¹² Herslow (1887) s. 105 f.; NJA II 1886 nr 4, s. 6.

¹¹³ NJA II 1922 nr 8, s. 309 f.

3.2.3 Varför skärps ansvaret för farlig verksamhet?

3.2.3.1 Rättstekniska skäl

En anledning till att övergå från ett culpaansvar till ett strikt ansvar har länge varit praktiska skäl som att undvika lagtekniska komplikationer. Då det rör sig om en farlig verksamhet skulle det ställas så pass höga krav på aktsamheten vid en culpabedömning att det i praktiken knappt skulle innebära någon skillnad mellan ett culpaansvar och ett strikt ansvar. En sträng aktsamhetsbedömning kan vara motiverad om det föreligger särskilda risker och invecklade omständigheter vid skadans inträffande,¹¹⁴ vilket enligt lagstiftaren ansågs vara fallet i förarbetena till atomansvarighetslagen. Av rättstekniska skäl kunde det därför argumenteras för att ett vållandeansvar inte är lämpligt då detta kan medföra bevissvårigheter samt långdragna och dyra rättegångar.¹¹⁵

3.2.3.2 Billighetsskäl

En farlig verksamhet som tillåts bedrivas är ofta förknippad med fördelar från allmän synpunkt. Dessa fördelar medför att verksamheten är tillåten trots att den kan orsaka skador.¹¹⁶ En farlig verksamhet kan innebära nytta och därför kan det vara önskvärt att inte belasta den med för betungande villkor. Trots det kan det ur billighetsaspekt vara önskvärt att innehavaren själv bär risken för skadorna och därmed har ett strikt ansvar införts för dessa då verksamheten ofta också innebär stora fördelar och vinster för verksamhetsutövaren. Detta har exempelvis varit ett skäl som lagstiftaren anfört i förarbetena till järnvägstrafiklagen.¹¹⁷ Även i förarbetena till ellagen sägs att den som bedriver verksamheten ska bära kostnaderna för uppkomna skador.¹¹⁸ Billighetsskäl har därmed kunnat medföra ett strikt ansvar då det anses bäst att skadan bärs av den som bedriver den farliga verksamheten. Det har även betydelse att en verksamhetsutövare har bättre möjlighet att försäkra sig mot risken.¹¹⁹ Kostnaderna för skador kan anses vara något som borde vara en del av kostnaderna i verksamheten för att verksamheten ska vara lönsam från samhällets synpunkt.¹²⁰

3.2.3.3 Reparation

Ett viktigt argument för ett strikt ansvar har varit att den skadelidande ska ha möjlighet att få ersättning för den skada som han eller hon har drabbats av. Ett culpaansvar kan inte tillgodose detta intresse i lika hög grad som ett strikt ansvar. Den tidigare gällande svenska lagstiftningen för exempelvis

¹¹⁴ Hellner & Radetzki (2014) s. 164.

¹¹⁵ Prop. 1968:25 s. 21; Prop. 1960:140 s. 11 f.

¹¹⁶ Prop. 1996/97:136 s. 80.

¹¹⁷ Herslow (1887) s. 105 f; NJA II 1886 nr 4, s. 6.

¹¹⁸ Prop. 1996/97:136 s. 80.

¹¹⁹ NJA II 1922 nr 8, s. 308 f.

¹²⁰ Hellner & Radetzki (2014) s. 164.

oljeskador byggde på ett culpaansvar, vilket inte gav dem som åsamkats en oljeskada ett tillräckligt tillfredsställande skydd. Stora och allvarliga skador uppstod utan att ersättning kunde utgå. Det ansågs att en lagstiftning som byggde på ett strikt ansvar skulle innebära en förbättring för den skadelidande. Denne skulle inte behöva visa att fel eller försummelse förelegat, vilket skulle medföra bättre möjligheter för den skadelidande att få ersättning för sin skada.¹²¹ Ett strikt ansvar för farlig verksamhet underlättar alltså för den skadelidande att få rätt till sin ersättning, bland annat genom att undvika bevissvårigheter och långdragna och kostsamma processer.

3.3 Skälen bakom strikt ansvar för övrig verksamhet

3.3.1 Bakgrund

Som jag inledningsvis under avsnitt 3.1.3 har förklarat har jag valt att presentera ett antal lagregleringar gällande strikt ansvar separat. Det har jag gjort eftersom det inte kan anses självklart om de ålägger ett strikt ansvar för just *farliga* verksamheter. I syfte att utreda om några andra skäl har legat till grund för införandet av strikt ansvar för dessa verksamheter presenterar jag skälen för att dessa verksamheter ålagts ett strikt ansvar separat.

3.3.2 Trafikskadeansvaret – hög grad av fara för allvarliga skador

I vissa situationer kan ett skärpt skadeståndsansvar vara motiverat utifrån att en verksamhet medför en hög grad av fara, alltså större risker för mer omfattande skador. Jag vill redan nu framföra att jag anser att detta kriterium motsvarar vissa av kriterierna för att en verksamhet ska anses farlig, nämligen att det finns en hög risk för skador och att skadorna kan bli särskilt omfattande. Därmed anser jag att det inte rör sig om någon ny grund för ansvaret. I förarbetena till den första bilskadelagen underströks bilens nytta för kommunikationsväsendet, men även de stora faror som bilen medförde genom att den ”kan framdrivas med en hastighet, som många gånger överstiger hästtrafikens”.¹²² Även den senare bilskadelagen utgick från att biltrafiken var ”en verksamhet, som är förenad med alldeles särskilda faror”.¹²³ Faran var alltså avgörande för att man ansåg att ett behov av ett utvidgat skadeståndsansvar fanns. Bilarna ansågs till en början utgöra en så hög grad av fara för hela samhället, att deras användning borde, om inte förbjudas, åtminstone inskränkas med säkerhetsföreskrifter som var så

¹²¹ Prop. 1973:140 s. 120.

¹²² NJA II 1907 nr 4, s. 4.

¹²³ NJA II 1917 nr 2:23, s. 84.

stränga som möjligt.¹²⁴ Även om synen på biltrafiken har ändrats har man fortsatt att ta utgångspunkt i den omfattande farligheten.¹²⁵

3.3.3 Rättstekniska skäl, billighet och reparation

Ytterligare skäl som anförts som grunder för ett strikt ansvar för dessa verksamheter är rättstekniska skäl, billighet och reparation. Även dessa skäl har anförts som argument för ett strikt ansvar för farlig verksamhet. Rättstekniska skäl har exempelvis motiverat den långtgående ersättningsmöjligheten enligt TSL.¹²⁶ Det har också ansetts finnas ett intresse av att i vissa situationer undvika en aktsamhetsbedömning eftersom transaktionskostnaderna kan bli väldigt stora vid en culpabedömning i jämförelse med då det föreligger ett strikt ansvar.¹²⁷

Ekonomiska skäl har också spelat en viktig roll för ansvarsskärpningen för de verksamheter som inte direkt kan anses farliga. Exempelvis har billighetsaspekten beaktats vid åläggandet av strikt ansvar enligt 32 kap. MB. Immissioner enligt 32 kap. MB kan å ena sidan leda till allvarliga personskador. Därutöver är immissionernas ekonomiska verkningar av betydelse då de även kan orsaka saksador och rena förmögenhetsskador som kan uppgå till stora belopp. Å andra sidan har det också ansetts finnas ett starkt allmänintresse av att en verksamhet får bedrivas trots att den orsakar immissioner.¹²⁸ Liknande de tankar som ur ett billighetsperspektiv motiverat ett strikt ansvar för farlig verksamhet kan ekonomiska skäl medföra ett strikt ansvar för dessa immissioner och störningar enligt MB. Även ur billighetshänsyn har möjligheten för verksamhetsutövaren att teckna försäkring som täcker ansvaret kunnat motivera ett strikt ansvar enligt exempelvis PAL.¹²⁹

Den skadelidandes möjlighet till ersättning har, liksom vid det som ostridigt betecknas som farlig verksamhet, varit ett viktigt skäl för införandet av ett strikt ansvar. Reparationssynpunkter har exempelvis spelat en viktig roll för miljöskadeansvaret.¹³⁰ Den skadelidande ska då ändå ha möjlighet att få sin skada ersatt. Reparation har också varit ett viktigt skäl till att ålägga hundägare ett strikt ansvar. Tidigare var problemen med lösspringande djur, främst hundar, störst på landsbygden och det fanns ett stort behov av att skydda lantbrukets djur mot attacker. Dock har det förändrats på så sätt att det allvarligaste problemet med hundar blivit att de attackerar människor eller sällskapsdjur. Ett strikt ansvar för hundägare har ansetts medföra en bättre möjlighet för skadelidande att få ersättning utan domstolsprövning, som

¹²⁴ Grönfors (1952) s. 103.

¹²⁵ Grönfors (1952) s. 104; Hellner & Radetzki (2014) s. 163.

¹²⁶ 10-11 §§ TSL; Hellner & Radetzki (2014) s. 267.

¹²⁷ Hellner & Radetzki (2014) s. 164.

¹²⁸ SOU 1966:65 s. 32.

¹²⁹ Prop. 1990/91:197, s. 9 ff.; Blomstrand m.fl. (2012) s. 17 f.

¹³⁰ Prop. 1985/86:83, s. 12 f.; Bengtsson (2011) s. 15 ff.

genom höga kostnader och andra olägenheter tidigare kunde medföra att skadelidande avstod från ersättning.¹³¹ Den långtgående ersättningsmöjligheten enligt TSL har som förklarats motiverats med hänsyn till den höga grad av fara som den medför. Dock har även lagstiftaren uttryckt en vilja att ge ett tillfredsställande skydd åt de som skadas i trafiken.¹³²

3.3.4 Prevention

Ett strikt ansvar enligt PAL, MB och lagen om tillsyn över hundar och katter har motiverats av tankar och idéer om prevention.¹³³ Prevention utgör ett nytt skäl för strikt ansvar och har inte presenterats i förarbetena till de lagar som avser den verksamhet som ostridigt är att anse som farlig.

Skälen bakom ett skärpt produktansvar är att det i det moderna industrisamhället tillverkas och sprids en mängd produkter vilka är svåra att överskåda. Utvecklingen sker snabbt och varje enskild person har inte möjligheten att få all nödvändig information kring produkterna och kan inte kontrollera alla de produkter han eller hon använder och försäkra sig om deras säkerhet. Det är viktigt att det går att lita på att tillverkaren och distributören av produkterna har iakttagit noggrannhet och försiktighet, vilket är ett starkt skäl till strängt ansvar för produktskador. Dessutom är det tillverkaren som bäst kan se till att en produkt uppfyller säkerhetskraven då denne bäst känner till produktens funktion och egenskaper. Av dessa skäl har lagstiftaren ansett att ansvaret ska ligga hos tillverkaren. Ett skärpt skadeståndsansvar kan alltså medverka till att produkter görs säkrare och att skadorna därmed blir färre. Det ansågs också som naturligt att företagen själva skulle stå ansvaret för deras åtgärder när det gällde produktkontroll och produktsäkerhet. Produktansvarsreglerna har därmed en preventiv funktion då tillverkarens intresse av att tillverka säkrare produkter ökar i samband med ett strängare ansvar.¹³⁴

Det allmänna syftet med ett strikt ansvar för hundägare var till stor del baserat på preventionstankar. Lagstiftaren ville tvinga fram nödvändig omsorg och aktsamhet från hundägarnas sida.¹³⁵ Det fanns ett behov av skärpt tillsyn över hundar. Genom ett strikt ansvar förtydligas vikten för en hundägare att hålla hunden under så noggrann tillsyn att skador om möjligt förebyggs.¹³⁶

3.3.5 Grannelagsrättsliga förhållanden

Ännu en anledning till att det föreligger ett strikt ansvar för miljöskador enligt 32 kap. MB är grannelagsrättsliga förhållanden. Bestämmelserna i 32 kap.

¹³¹ Prop. 2006/07:126, s. 45.

¹³² 10-11 §§ TSL; Hellner & Radetzki (2014) s. 267.

¹³³ Utvecklas nedan med hänvisning till källor.

¹³⁴ Prop. 1990/91:197 s. 8 ff.; Blomstrand m.fl. (2012) s. 11.

¹³⁵ Prop. 2006/07:126 s. 45.

¹³⁶ Prop. 2006/07:126 s. 45.

MB har som tidigare nämnts i huvudsak överförs från äldre miljölagstiftning, som framför allt behandlade frågan om skadeståndsansvar vid immissioner och andra skador i grannelagsrättsliga förhållanden.¹³⁷ Det konstaterades redan i 1909 års angivna jordabalksförslag att en fastighet inte ska få nyttjas på ett sådant sätt att en granne besväras av immissionen utöver det vanliga. Lagförslaget ledde inte till någon lagstiftning om immissioner men fick stor betydelse för utformningen av rättspraxis på grannelagsrättens område.¹³⁸ I förarbetena har dessutom framhållits att en grundläggande roll för immissionsfallen är de omgivningshygieniska synpunkterna och intresset av att tillförsäkra människor goda levnadsförhållanden. Därför har dessa föranlett ett särskilt strängt ansvar. Miljölagstiftningen ger uttryck för traditionella principer om ansvar i grannelagsrättsliga förhållanden.¹³⁹ Det utgör en ny grund för strikt ansvar som inte har presenterats i förarbetena till de lagar som avser den verksamhet som har betecknats som farlig.

3.4 Grunder för strikt ansvar enligt lag – reflektioner och slutsatser

3.4.1 Resonemang om farlig verksamhet

Jag har i detta kapitel redogjort för olika lagregleringar avseende strikt ansvar i syfte att utreda vilka skäl som grundat en ansvarsskärpning. Jag har identifierat de grunder som brukar åberopas som argument för strikt ansvar. De olika lagarna jag har behandlat skiljer sig åt genom att en del föreskriver strikt ansvar för farlig verksamhet, medan andra föreskriver ett strikt ansvar utan att det nödvändigtvis rör sig om en farlig verksamhet.

Jag har konstaterat att ett strikt ansvar främst har ålagts de verksamheter som är *farliga*. Först och främst har jag kommit fram till tre kriterier för när en verksamhet över huvud taget ska anses farlig. Ett kriterium har varit att verksamheten medför stora risker för skador, och att skador till följd av viss verksamhet inträffar mer frekvent och inte går att förhindra trots alla möjliga säkerhetsåtgärder. Dessutom kan en verksamhet vara farlig då den medför en risk för väldigt allvarliga och omfattande skador, trots att denna inte är stor. Ofta föreligger båda grunder. Ännu en grund som medför att en verksamhet ansetts farlig är då verksamheten är att anse som ovanlig eller extraordinär. Jag anser att det finns anledning att ifrågasätta ovanlighetskriteriet, då det endast anförts för införandet av strikt ansvar i luftansvarighetslagen. Visserligen kunde flygplan vid tidpunkten för lagstiftningens införande anses vara ovanliga, men det kan även påpekas att man får anta att de skador som kan inträffa för det fall att ett plan kraschar kommer att bli enorma. Dock har lagstiftaren uttryckt sig på så vis att jag anser att verksamhetens ovanlighet är ett självständigt kriterium.

¹³⁷ SOU 1983:7 s. 46.

¹³⁸ SOU 1966:65 s. 31.

¹³⁹ Bengtsson (2011) s. 15 ff.; Hellner & Radetzki (2014) s. 310.

Jag kan även tillägga att biltrafiken enligt lagstiftaren har ansetts medföra en hög grad av fara som kan motivera ett strikt ansvar. Därmed är även biltrafiken en farlig verksamhet utifrån ovan presenterade kriterier. Jag är därmed enig med Bengtsson och Strömbäck, och anser att även verksamheten som regleras i TSL är farlig verksamhet.

3.4.2 Resonemang om billighet, prevention, reparation och rättsteknik

Nästa steg har varit att undersöka under vilka förutsättningar en farlig verksamhet har ålagts ett strikt ansvar enligt lag, det vill säga vilka skäl och argument som motiverat en skärpning av ansvaret för farlig verksamhet. Strikt ansvar för farlig verksamhet kan motiveras utifrån billighetssynpunkt, rättstekniska skäl och reparations-skäl. En farlig verksamhet är antingen ovanlig eller innebär risker för skador, men innebär samtidigt fördelar för allmänheten. Dock innebär verksamheten framför allt fördelar för den som bedriver den. Därför anses det lämpligt att kostnaden ligger på verksamhetsutövaren. Ett strikt ansvar underlättar även för den skadelidande att få rätt till sin ersättning genom att undvika bevissvårigheter. Man undviker på så sätt komplikationer i rättstillämpningen, men även i lagtexten. De aspekter som har vägt tungt här har alltså varit reparations-skäl, billighetsskäl, och rättstekniska skäl.

Vad gäller de andra verksamheterna än de som ostridigt anses som farliga och skälen för att införa ett strikt ansvar för dem anser jag att de skäl som åberopats till stöd för dessa lagar huvudsakligen är desamma som för farlig verksamhet, alltså reparation, rättstekniska skäl och billighetsskäl. Därför anser jag också att man inte kan utesluta att dessa verksamheter ska anses vara farliga. Den utredningen ligger dock utanför ramen för arbetet. Utöver de skäl som anförts som grunder för strikt ansvar även för farlig verksamhet har lagstiftaren betonat vikten av rättsförhållandet mellan grannar, och att en granne inte ska besvärans mer än vad som är vanligt. Till grund för det anförts intresset av att tillförsäkra befolkningen goda levnadsförhållanden, samt de ekonomiska konsekvenser som kan följa för grannen. Vidare betonar lagstiftaren vikten av prevention, och att skadevållaren ska vidta försiktighet och omsorg för att undvika skada, något som inte framförs som ett argument för strikt ansvar för farlig verksamhet.

Visserligen är det så att de verksamheter som regleras i PAL, MB och lagen om tillsyn av hundar och katter enligt lagstiftaren inte verkar anses farliga utifrån de kriterier jag har presenterat för farlig verksamhet. Lagstiftaren har inte visat på någon form av resonemang kring farlig verksamhet vid åläggandet av ett strikt ansvar enligt dessa lagar. Dock har lagstiftaren ändå kunnat ålägga dessa verksamheter ett strikt ansvar med direkt stöd av ett antal skäl och argument som huvudsakligen även har legat till grund för det strikta ansvaret för farlig verksamhet. Det finns alltså en möjlighet att, utan att det rör sig om farlig verksamhet, ålägga ett strikt ansvar med rättstekniska skäl,

reparationsskäl och billighetsskäl till grund för det. Utöver dessa skäl har lagstiftaren även anfört vikten av prevention och grannelagsrättsliga förhållanden. Dessa har dock inte ensamma kunnat ålägga ett strikt ansvar för annan verksamhet än farlig, utan har kombinerats med andra skäl. Miljöansvaret är exempelvis strikt med anledning av grannelagsrättsliga förhållanden, men även billighetsskäl och reparationsskäl. Därmed har något av de skäl som har legat till grund för strikt ansvar för farlig verksamhet, också legat till grund för strikt ansvar för annan verksamhet än den som är farlig. Vidare har inte enbart ett skäl varit tillräckligt för att ålägga strikt ansvar, utan det har rört sig om olika kombinationer. Dessa skäl har därmed kunnat utgöra grunder för ett lagstadgat strikt ansvar även för de verksamheter som inte anses farliga.

3.4.3 Slutsats

En farlig verksamhet medför ofta ett strikt ansvar. De skäl och förutsättningar som presenterats som avgörande för ett strikt ansvar följer ofta av att en verksamhet är att anse som farlig. Dock är det inte avgörande om en verksamhet är farlig eller inte. De skäl som ligger bakom ett strikt ansvar för farlig verksamhet kan också utgöra grunder för strikt ansvar även för verksamheter som inte kan anses farliga och har därmed en självständig betydelse. Grunderna måste därmed inte kunna motiveras utifrån argument om risker, skador och ovanlighet, utan kan i sig vara avgörande för frågan om ett strikt ansvar ska införas i lag. Dessa skäl är reparation, billighet och rättstekniska skäl i olika kombinationer med varandra samt med grannelagsrättsliga förhållanden och prevention.

4 Strikt ansvar utan lagstöd

4.1 Strikt ansvar för farlig verksamhet

4.1.1 Bakgrund

HD har i ett antal avgöranden utan lagstöd ålagt vissa verksamhetsutövare ett strikt ansvar med hänvisning till att de ägnat sig åt en verksamhet som ansetts vara farlig. Detta började man med så tidigt som 1927. Denna praxis har inneburit en utvidgning av det strikta ansvaret.¹⁴⁰ Efterhand har HD:s praxis i många fall kommit att lagfästas.¹⁴¹ Även om antalet lagar som föreskriver ett strikt ansvar med tiden blivit allt fler finns det skäl att undersöka vad som utmärker de fall där HD har valt att ålägga en verksamhet ett sådant ansvar utan stöd i lag. Det finns inget som hindrar att HD även fortsättningsvis väljer att göra undantag från culpaprincipen. Jag ska därför utröna HD:s grunder för ett strikt ansvar utan lagstöd.

4.1.2 Grävnings- och schaktningsarbete

HD slog tidigt fast ett strikt ansvar för grävningsarbeten samt schaktningsarbeten.

NJA 1927 s. 72 rörde ett schaktningsarbete på en byggnadstomt som medförde skador på en angränsande fastighet. Skadestånd utdömdes på grund av bristande noggrannhet och omsorg vid schaktningsarbetet. HD:s minoritet ansåg dock att ett strikt ansvar borde åläggas då förhållandena var sådana att den som låter utföra arbeten av ovanligt ingripande art måste bära de särskilda riskerna som följer för skador på angränsande fastighet.

Även NJA 1942 s. 473 handlade om ansvar för skada som uppkommit på en grannes tomt till följd av schaktningsarbete. I detta rättsfall slogs ett strikt ansvar fast för schaktningsarbeten som orsakat skada på grannfastigheter. HD uttalade att skadan delvis vållats genom bristande omsorg vid arbetenas utförande, men att även den del som inte berodde på bristande omsorg skulle ersättas med hänsyn till den risk som följde av arbetenas art.

HD:s åläggande av strikt ansvar gjordes utan lagstöd, något som gav upphov till en diskussion om huruvida domstolarna verkligen hade rätt att tillämpa ett strikt ansvar utan lagstöd.¹⁴² Numera är det strikta ansvaret för grävningsarbeten reglerat i lag.¹⁴³

¹⁴⁰ Hellner & Radetzki (2014) s. 170 f.

¹⁴¹ Exempelvis 32 kap. 3-4 §§ MB.

¹⁴² Hellner & Radetzki (2014) s. 170.

¹⁴³ 32 kap. 5 § MB.

4.1.3 Farliga militärövningar

Farliga militärövningar föranledde också HD att relativt tidigt ålägga staten ett strikt ansvar för skador som orsakades i samband med dessa övningar trots att det saknades lagstöd för detta.

I NJA 1928 s. 316 stämde Stockholm läns brandstodsbolag staten då armén hade utfört övningar i närheten av en gård som staten ägde. Under övningarna hade en lyskula orsakat en brand, som spred sig till några angränsande hus. Hovrätten uttalade att den aktuella övningen var förenad med fara för eldskada, och att staten därför var ansvarig för den skada som uppstått till följd av övningen. HD fastställde hovrättens dom.

I NJA 1946 s. 734 I och II stämde ett försäkringsbolag staten efter att ha fått betala ut ersättning för skador som uppstått på marker som angränsade till ett område där militären genomfört övningar. HD ansåg att det rörde sig om en farlig verksamhet på grund av den brandfara som var förenad med den aktuella typen av övning, och ålade således staten ett strikt skadeståndsansvar.

I NJA 1946 s. 758 I och II hade rävhonor kastat eller bitit ihjäl sina valpar till följd av att de blivit skrämde av buller från en militärövning. Tingsrätten uttalade att med hänsyn till de olycksrisker som föreligger vid liknande övningar måste staten anses ansvarig för de skador som kunnat förutses av den militära ledningen. HD slog fast att den militära övningen var ägnad att framkalla häftigt skrämsel hos rävhonorna. Därmed var staten strikt skadeståndsansvarig.

NJA 1952 s. 582 rörde skada på krigsmaktens egen personal, där staten blev strikt ansvarig med hänvisning till att det rörde sig om en farlig verksamhet. Det hade särskilt framhållits att övningen skett i tätbebyggt samhälle samt att trupper ur olika förband hade deltagit, vilket ökat stridsivern. Med hänsyn till de fältmässiga omständigheter under vilka övningen ägt rum ansågs staten vara skadeståndsansvarig oberoende av vållande, gentemot både deltagare och utomstående.

I NJA 1983 s. 836 väckte fastighetsägare talan mot staten med yrkande om skadestånd efter att deras bostadshus skadats i följd av ljudbang som uppstått vid militär flygverksamhet. HD uttalade att det fanns allmänna oskrivna regler som medförde ansvar för staten på rent objektiv grund för skada som uppstått i följd av särskilt farliga militärövningar och nämnde då ovan presenterade rättsfall.

4.1.4 Sprängningsarbete

Det strikta ansvaret utan lagstöd har av HD även utvidgats till att omfatta sprängningar.

NJA 1966 s. 248 gällde ett sprängningsarbete som utfördes på Stockholm stads tomter av ett bolag såsom entreprenör. Det inträffade en olyckshändelse och ett sprängskott gick fel med följderna att stensplitter kastades omkring och orsakade skador på en byggnad på en angränsande fastighet. HD slog fast att staden måste anses vara ansvarig för skadan, även om skadan orsakades av sprängsten från en sprängning som utfördes av bolaget såsom entreprenör. Detta fastslogs med hänsyn till omfattningen och arten av de arbeten staden utförde på sina tomter, samt med beaktande av den risk som härigenom uppkom för skador på grannfastigheterna. Dock uttalades att även bolaget var strikt ansvariga då sprängningsarbeten erfarenhetsmässigt har ansetts innebära viss risk för skador genom sprängsten, även om tillbörlig omsorg och försiktighet iaktas vid utförandet av arbetet. Vid mera ingripande och långvariga sprängningsarbeten ökar riskerna för omgivningen och därför ska även bolaget svara för skadorna, oavsett vållande. Därmed blev bolaget och staden solidariskt strikt skadeståndsansvariga.

I NJA 2007 s. 663 fastställdes dock att strikt ansvar inte gäller för skador orsakade av tryckvågor och splitter till följd av en explosion. Verksamheten ansågs inte särskilt farlig, trots explosionen. Explosionen orsakades av att gasol, som användes i verksamheten, läckt ut och antänts i byggnaden. En tryckvåg samt kringlungat splitter medförde skador på grannfastigheter. HD uttalade endast att verksamheten som bedrevs inte kunde anses vara av sådan art att ett skadeståndsansvar oberoende av vållande eller uppsåt kan komma i fråga utan lagstöd. Möjligtvis tyder detta på en restriktiv tillämpning av strikt ansvar för farlig verksamhet utan lagstöd.¹⁴⁴

4.1.5 Farlig verksamhet

Vid en genomgång av svensk rättspraxis har jag kunnat konstatera att ett strikt ansvar har kunnat åläggas utan lagstöd för farlig verksamhet. Särskilt äldre avgöranden har visat att det finns en möjlighet att skärpa ansvaret för verksamheter då de anses vara farliga. Framst har det handlat om grävning- och schaktningens arbeten, farliga militärövningar samt sprängningar. Dessa har ålagts strikt ansvar eftersom det har funnits en risk för skador även om all omsorg iakttagits, som många gånger berodde på arbetets art. Särskilt ingripande och långvariga arbeten kan dessutom öka risken och motivera ett strikt ansvar.

¹⁴⁴ Bengtsson & Strömbäck (2014) s. 43 f.

4.2 Strikt ansvar för verksamhet som inte är farlig

4.2.1 Bakgrund

HD har, förutom att ålägga ett strikt ansvar utan lagstöd för farlig verksamhet, även slagit fast att ett strikt ansvar kan gälla i situationer där det *inte* rör sig om en farlig verksamhet. Det tycks därmed finnas andra kriterier än en verksamhets farlighetsgrad som kan medföra ett strikt ansvar. Redan 1984 diskuterades möjligheten för domstolarna att på särskilda områden utan stöd av lag utvidga skadeståndsskyldigheten till ett strikt ansvar. Det var dock då svårt att se i vilka situationer en sådan utvidgning av ansvaret kunde förväntas.¹⁴⁵

4.2.2 Fjärrvärmeanläggningen – början på ett utvidgat strikt ansvar

Det första rättsfallet där HD gick mot ett mer utvidgat strikt ansvar utan lagstöd var NJA 1991 s. 720, i vilket ett strikt ansvar ålades för en verksamhet som uttryckligen inte ansågs vara farlig, nämligen driften av ett fjärrvärmeverk. Vid ett grävningsarbete hade en varmvattenledning grävts fram. Vattenledningen hade sprungit läck och skadan uppdagades när röret grävdes fram. Felet uppstod alltså inte på grund av grävningen i sig. Vatten sprutade ur ett hål i röret och orsakade översvämning i en lokal med allvarliga vattenskador som följd. Både tingsrätten och hovrätten konstaterade att den aktuella verksamheten inte var av sådan beskaffenhet att speciellt höga krav måste ställas på tillsyn och skötsel av den, samt att risken för skador till följd av den aktuella verksamheten inte kunde anses ha varit så stor att sådana krav varit motiverade.

HD påpekade att en viss utveckling har skett i rättspraxis mot ett ansvar oberoende av vållande, även om domstolarna har varit restriktiva med det och någon allmän grundsats om strikt ansvar vid farlig verksamhet inte har erkänts i svensk rätt. Därefter konstaterade HD att det inte rörde sig om en farlig verksamhet. HD uttalade att ett strikt ansvar har ålagts genom införande i lag för verksamheter där det visat sig föreligga en särskilt påtaglig skaderisk samt tillämpats av domstolarna i framför allt grannelagsrättsliga förhållanden och vid verksamhet av särskilt farlig art. Därefter framhöll HD ett antal argument som talade för ett strikt skadeståndsansvar i detta fall. I och med avgörandet initierades ett utvidgande av ansvaret till att kunna omfatta verksamheter som inte kan anses vara farliga.

HD ansåg att en fjärrvärmeanläggning inte är att betrakta som farlig verksamhet men att det *ändå ligger i sakens natur att brott i rörsystemet och därmed följande utsläpp av hett vatten aldrig helt kan undvikas*. Dessa

¹⁴⁵ Bengtsson (1992) s. 69.

utsläpp kan orsaka allvarliga skador och kan därför motivera ett strikt ansvar. Vidare uppvisade de utsläpp som diskuterades i avgörandet enligt HD en viss likhet med de störningar som ger rätt till ersättning enligt ML (numera 32 kap. MB). HD uttalade att det på det grannelags- och miljöskaderättsliga området hade skett en utveckling mot ett utvidgande av ansvar oberoende av culpa. I förhållandet mellan grannar har sedan länge ålagts ett strikt ansvar för mer ingripande grävnings- och sprängningsarbeten samt för immissioner. Det har krävts att störningen är varaktig och begreppet granne har i rättstillämpningen getts en vid tolkning. Därefter har miljöskadelagstiftningen inneburit ett steg mot ett ökat ansvar för dessa typer av störningar och skador. Kravet på varaktighet i störningen har tagits bort, samt kretsen av skadelidande har vidgats till "omgivningen". Denna utveckling motiverar enligt HD en tillämpning av ett strikt ansvar.

Vidare kunde enligt HD den omständigheten att skadan vanligen drabbar någon som direkt eller indirekt står i ett kontraktsförhållande till den som driver anläggningen tala för ett strikt ansvar. HD anförde även att anläggningsinnehavaren i praktiken har en monopolställning, vilket medför goda skäl för att kostnaderna för skadorna bör drabba denne och slås ut på alla som nyttjar anläggningen. Innehavaren av anläggningen har dessutom en möjlighet att teckna ansvarsförsäkring för att täcka sitt skadeståndsansvar. Kostnaden för försäkringsskyddet får antas bli måttlig då det inte föreligger någon större risk för skador. Dessutom bör ett strängt ansvar för skador av denna typ motivera innehavarna att öka anläggningarnas säkerhet och därmed minska risken för skador.

Slutligen anförde HD att ett skärpt skadeståndsansvar kan åstadkommas genom särskilt stränga krav på anläggningens säkerhet och tillsynen över denna. *Strikt ansvar är dock att föredra ur ett rättstekniskt perspektiv* då ett culpaansvar i ett fall som detta skulle innebära att aktsamhetskravet ställs så högt att det i praktiken inte blir fråga om något culpaansvar. Därför är det lättare att övergå till ett strikt ansvar.

HD ansåg att dessa argument tillsammans utgjorde *övervägande skäl* som talade för att innehavare av fjärrvärmeanläggning bör bära ett strikt skadeståndsansvar för skador som orsakas av utsläpp från anläggningen.

Det principuttalande som kan ses som grunden för 1991 års avgörandes prejudikatvärde är att "innehavare av fjärrvärmeanläggningen bör bära ett strikt skadeståndsansvar för skador som orsakas av utsläpp från anläggningen". Motiveringen innehåller dock en blandning av typfallsanpassade argument, alltså för fjärrvärmeanläggningar, och mer allmänt hållna argument som skulle kunna tillämpas på andra skador.¹⁴⁶

¹⁴⁶ Hellner (1991) s. 648 f.

4.2.3 En vidareutveckling av ansvaret

4.2.3.1 Renvattenanläggningar

I NJA 1997 s. 468 följde HD upp sin dom i fjärrvärmemålet. Rättsfallet rörde en renvattenanläggning där en fyra meter lång spricka hade uppstått. Detta medförde att allt vatten i ett vattentorn rann ut i ett villaområde och orsakade skador på ett flertal fastigheter. HD hänvisade till sitt avgörande i NJA 1991 s. 720 och menade att skador orsakade av utsläpp från en renvattenanläggning inte ska bedömas på annat sätt än utsläpp från fjärrvärmeanläggningar. HD fastställde ett strikt skadeståndsansvar för en innehavare av en renvattenanläggning, utan att vidare motivera eller pröva fallet mot de argument och kriterier som anfördes i 1991 års fall.

4.2.3.2 Stopp i vattenledningar

Utvecklingen fortsatte genom NJA 2001 s. 368 där skador hade uppkommit på en byggnad i samband med att vatten trängt in i byggnaden. Huvudorsaken var rottillväxt i ledningar och brunnar i kombination med otäta skarvar i en dagvattenledning. HD hänvisade återigen till 1991 års rättsfall samt till NJA 1997 s. 468 och anförde att ett strikt ansvar har ålagts både innehavare av en fjärrvärmeanläggning och renvattenanläggning. I båda rättsfallen var skadeorsaken brott i ledningssystemet. HD redogjorde för argumenten i NJA 1991 s. 720 och anförde därefter att det i den juridiska doktrinen diskuterats i vad mån den princip om strikt ansvar som har kommit till uttryck i de nämnda rättsfallen skulle kunna tillämpas även när orsaken till en vattenskada är en annan än ett brott i ledningssystemet. I NJA 1997 s. 684 fastslogs att principen inte gäller de fall då en skada berott på att en anläggning inte varit tillräckligt dimensionerad för osedvanlig vattenströmning. Inte heller kan principen tillämpas i samtliga fall då en skada uppkommer på grund av att en ledning tillfälligt blockerats, eftersom det kan ha föranletts av någon åtgärd från fastighetsägarens eller annan sida, som innehavaren inte rimligen bör svara för, med undantaget då culpa föreligger. Huvudorsaken i detta fall var dock att en spillvattensledning var igensatt av rötter, vilket inte är en oförutsebar skadeorsak. Därmed ålades anläggningsinnehavaren strikt ansvar för en sådan skada. HD slog slutligen fast att de skäl som ligger till grund för den fastslagna principen i 1991 och 1997 års fall gör sig gällande även i detta fall.

4.2.3.3 Tryckluftsledning

Frågan om strikt ansvar utan lagstöd aktualiserades återigen i ett mål som dock inte fick prövningstillstånd i HD. Fallet rörde en snökanon i en slalombacke som hade exploderat och orsakat en personskada.¹⁴⁷ Explosionen hade medfört att grus sprutat upp och skadat en man som arbetade ideellt vid en skidbacke. Gruset hade orsakat djupa skärsår i mannens ena ben. Tingsrätten ansåg att ett strikt ansvar inte kunde komma ifråga eftersom skadeorsaken inte kunde klargöras, samt att det därtill inte var fråga om en anläggning som kunde likställas med de som varit aktuella när

¹⁴⁷ Svea hovrätts dom 23 september 2008, målnummer T 9012-06.

HD ålagt andra anläggningsinnehavare strikt ansvar. Därmed saknades stöd i praxis för att ålägga ett ansvar oberoende av culpa. Tingsrätten ansåg inte heller att någon culpa var klarlagd då det inte gick att fastställa något orsakssamband mellan den eventuella vårdslösheten och mannens skador. Hovrätten däremot ansåg att snökanonanläggningen påminde om anläggningarna i de tidigare fallen från 1991, 1997 och 2001 på så sätt att den var kopplad till underjordiska rörledningar för vatten och luft. Därefter tillämpade hovrätten de av HD fastslagna kriterierna i NJA 1991 s. 720. Hovrätten anförde att befintligheten av en sådan anläggning i en allmänt tillgänglig skidbacke får anses innebära en permanent risk för explosioner av det slag som nu hade inträffat. Explosionsrisken kunde inte till sin typ anses vara oförutsebar endast på grund av att förekomsten av sådana anläggningar är stor och olycksfrekvensen liten. Hovrätten ansåg även att markägaren måste anses vara den som bäst haft möjligheter att kontrollera och vidmakthålla anläggningens säkerhet. Dessutom hade anläggningsinnehavaren genom liftkortavgifterna haft möjlighet att slå ut säkerhetskostnaderna på nyttjarna av den riskabla anläggningen. Därmed ålade hovrätten innehavaren av en dylik snökanonanläggning ett strikt ansvar för skador som orsakas av explosioner vid rörledningarna.

4.2.4 Begränsning av ansvaret

I NJA 1997 s. 684 begränsade HD utvecklingen av det strikta ansvaret utan lagstöd. Rättsfallet rörde en damm för vattenreglering som efter särskilt riklig nederbörd hade släppt igenom osedvanligt stora vattenmängder. Byggnaderna i närheten av dammen översvämmades och skadades. HD hänvisade till 1991 års samt 1997 års rättsfall och uttalade att dessa fall utgjorde exempel på situationer där det ansetts motiverat att göra en utvidgning av principen om strikt skadeståndsansvar. I svensk rätt hade denna princip huvudsakligen vunnit insteg genom lagstiftning på vissa avgränsade områden där det visat sig föreligga en särskilt påtaglig skaderisk. Även om viss utveckling hade skett i rättspraxis hade enligt HD domstolarna varit återhållsamma med att ålägga ansvar utan vållande. HD framhöll därefter att det föreligger en saklig skillnad mellan skador till följd av brott på ledningar och skador som följer av att en anläggning inte är tillräckligt dimensionerad för osedvanlig vattenströmning. När det gäller den senare typen av skador åläggs skadeståndsskyldighet endast vid culpa.¹⁴⁸ HD anförde att problem kan uppkomma genom att bebyggelsen vid en reglerad älv anpassas till den dämpning av höga flöden som regleringen normalt åstadkommer. Men vid extrema nederbördssituationer med särskilt höga flöden måste dessa släppas förbi dammarna och kan orsaka skador på bebyggelsen då denna är anpassad till den normala situationen. Om ett strikt ansvar för sådana översvämningsskador skulle åläggas regleringsföretag skulle det innebära att företaget oberoende av eget vållande skulle ansvara för extrema väderlekssituationer eller en oförutseende bebyggelseplanering, vilket inte

¹⁴⁸ NJA 1940 s. 199, NJA 1944 s. 494, NJA 1957 s. 321.

kunde anses rimligt. Därmed gällde inte ett strikt ansvar för dammägare för översvämmande dammar.

4.2.5 Diskussion i doktrinen

I doktrinen diskuterades det strikta ansvaret utan lagstöd kort efter 1991 års avgörande. Det anfördes redan då att de av HD anförda skälen bör kunna tillämpas för skador genom utsläpp från andra ledningar av liknande slag, eftersom skaderiskerna var likartade oavsett vilken typ av ledning det rörde sig om. Likaså ansågs det kunna vara prejudicerande för blockeringar i rör, dock inte i de fall en ledning inte är tillräckligt dimensionerad för osedvanligt stark vattenströmning.¹⁴⁹

Det har ansetts att man i svensk rätt främst låter specifika skadesituationer bli det som avgör när strikt ansvar ska åläggas. Det strikta ansvaret utan lagstöd avgränsas och preciseras för en viss typsituation, i dessa fall vattenledningar, istället för att mer allmänna riktlinjer utarbetas.¹⁵⁰ Det har ansetts att HD har, genom att likställa verksamheterna i rättsfallen från 1997 och 2001 med fjärrvärmeanläggningen i 1991 års avgörande inordnat anläggningarna i en kategori av verksamheter där en särskilt permanent risk för omfattande skador förekommer.¹⁵¹ Även hovrätten har likställt en snökanon med en fjärrvärmeanläggning och därmed kategoriserat den som en verksamhet med en permanent utåtriktad fara. Hovrätten använde sig därefter av HD:s argument från 1991 års fall och applicerade dem på fallet med snökanonen för att ålägga ett strikt ansvar, vilket har setts som en utvidgning av ansvaret men också som en möjlighet till mer allmän argumentation som inspirerar till nya situationer.¹⁵² Det intressanta och viktiga i målen har ansetts vara argumentationen och metoden, inte den materiella lösningen för vissa typfall.¹⁵³ Domstolarna skulle då kunna använda HD:s kriterier och argument på ett kreativt sätt, och föra utvecklingen framåt istället för att fastna i att tillvägagångssättet enbart kan användas i fall som liknar varandra.¹⁵⁴

Det har också ansetts att det kan finnas skäl för att låta HD:s argumentation få en vidare tillämpning, som exempelvis rättstekniska skäl. Dock har det ansetts att resonemanget endast bör omfatta de skador som är orsakade av utsläpp på grund av brott på eller stopp i ledningar, oavsett vad för typ av ledning det är och vad som forslas i den. Det har dock ansetts tveksamt om även andra skador än de ovan nämnda ska omfattas då HD inte har nämnt

¹⁴⁹ Hellner (1991) s. 648 f.

¹⁵⁰ Andersson (2013) s. 336.

¹⁵¹ Andersson (2013) s. 321.

¹⁵² Andersson (2013) s. 326.

¹⁵³ Andersson, ”Det strikta ansvaret utvecklingstendenser - ledningsansvarets stegvisa utveckling”. *Analysen Infotorg Juridik index*, publicerad 29 september 2008 på Infotorg, <http://infotorg.se/> s. 5.

¹⁵⁴ Andersson, ”Det strikta ansvaret utvecklingstendenser - ledningsansvarets stegvisa utveckling”. *Analysen Infotorg Juridik index*, publicerad 29 september 2008 på Infotorg, <http://infotorg.se/>, s. 3.

sådana synpunkter, och en sådan tillämpning skulle få ett mycket obestämt område.¹⁵⁵

4.3 Grunder för strikt ansvar utan lagstöd - reflektioner och slutsatser

4.3.1 Farlig verksamhet

Vid en genomgång av svensk rättspraxis har jag kunnat konstatera att ett strikt ansvar har kunnat åläggas utan lagstöd för farlig verksamhet. Särskilt äldre avgöranden har visat att det finns en möjlighet att skärpa ansvaret för verksamheter då de anses vara farliga. Främst har det handlat om grävnings- och schaktningsarbeten, farliga militärövningar samt sprängningar. Dessa har ålagts strikt ansvar eftersom det har funnits en risk för skador även om all omsorg iakttagits. Ansvaret har alltså baserats på att det har rört sig om farliga verksamheter. Grunderna för att en verksamhet ska vara farlig och medföra ett strikt ansvar även utan lagstöd är inte särskilt utvecklade. Fokus verkar enligt avgörandena ha legat på arbetets art och risken som det medför. Det rör sig alltså om en hög risk för skador. Ansvaret för dessa verksamheter är till stor del nu reglerat genom lag.

I övrigt anser jag att avgörandena ger en knapphändig motivering till varför man ansett det motiverat att ålägga det strikta ansvaret. Det enda som HD har anfört till grund för sitt beslut att ålägga ett strikt ansvar utan lagstöd för farlig verksamhet har varit att verksamhetens art medför en särskilt hög risk för skador.

4.3.2 Verksamhet som inte är farlig

Till skillnad från grunderna för ett strikt ansvar för farlig verksamhet, där ofta endast verksamhetens art och risken för fara som den medför nämns i domskälen, har HD redogjort för ett antal kriterier vid åläggandet av ett strikt ansvar utan stöd i lag för verksamhet som inte är farlig. Dessa kriterier framgår av domskälen i NJA 1991 s. 720, där ett strikt ansvar har ålagts för en fjärrvärmeanläggning som enligt HD inte ansetts vara farlig.

Skälen som rättstillämparen har ansett kunna motivera ett åläggande av ett strikt ansvar för en verksamhet som inte anses farlig har presenterats ovan och är följande:

- Det föreligger en permanent risk för allvarliga skador.
- Det finns en likhet med en verksamhet för vilken ett strikt ansvar är lagstadgat.

¹⁵⁵ Hellner (1991) s. 648 ff.

- Det finns ett direkt eller indirekt kontraktsförhållande mellan den skadelidande och skadevållaren.

Utöver detta har HD presenterat ett antal grunder som jag anser kan kategoriseras som billighetsskäl, nämligen att kostnaderna för skadorna bör drabba anläggningsinnehavaren och slås ut på alla som nyttjar anläggningen eftersom anläggningsinnehavaren i praktiken har en monopolställning. Dessutom finns möjlighet att teckna ansvarsförsäkring för vilken kostnaden för försäkringsskyddet får antas bli måttlig. HD har även anfört preventionsskäl som grund för ett strikt ansvar, att motivera innehavarna att öka anläggningarnas säkerhet och därmed minska risken för skador. Även rättstekniska skäl har legat till grund för ansvaret.

HD har under senare år ålagt ett strikt ansvar för fler verksamheter som inte kunnat anses farliga. Detta har motiverats med att verksamheterna inte har ansetts kunna bedömas annorlunda än fjärrvärmeanläggningen i NJA 1991 s. 720. Själva grunderna som i NJA 1991 s. 720 anförts av HD för åläggande av ett strikt ansvar har alltså inte applicerats på omständigheterna som förelåg i de efterkommande rättsfallen. Skälen har endast utgjort grunder för åläggandet av strikt ansvar i ett avgörande. Det råder därmed enligt mig fortfarande viss oklarhet angående tolkningen och tillämpningen av dessa grunder. Som har anförts i doktrinen under avsnitt 4.2.5 råder delade meningarna angående tillämpningsområdet för dessa grunder, och i vad mån de kan medföra ett strikt ansvar även i andra situationer som skiljer sig från 1991 års rättsfall. Det har i doktrinen anförts både att ansvaret bör vara begränsat till just de fall som liknar 1991 års avgörande, och att HD:s argumentation torde motivera en utveckling beträffande det strikta ansvarets tillämpningsområde när lagstöd saknas. Det avgörande har i de rättsfall som följt 1991 års rättsfall dock verkat vara att verksamheterna och situationen har haft likheter med de som förelåg i NJA 1991 s. 720.

Jag anser att det är tveksamt i vad mån grunderna kan tillämpas generellt och i fler situationer än de som är snarlika med 1991 års rättsfall. HD förklarar för det första inte hur grunderna ska tolkas och varför de kan utgöra grunder för ett åläggande av strikt ansvar. För det andra resonerar HD över huvud taget inte angående grundernas tillämpning i andra situationer. Det finns inget resonemang angående vilka grunder som är nödvändiga eller tillräckliga. Det uttalas heller inte om de är kumulativa eller alternativa. I rättsfallen som följt därefter tillämpar HD inte kriterierna, utan ålägger endast ett strikt ansvar genom att hänvisa till 1991 års rättsfall och konstatera att verksamheterna i de andra fallen är att jämföra med fjärrvärmeanläggningen. Därför är det svårt att veta i vilken utsträckning dessa skäl kan ligga till grund för åläggande av ett strikt ansvar utan lagstöd i andra fall.

4.3.3 Slutsats

Vid farlig verksamhet har risken för skador varit det enda som legat till grund för HD:s beslut att ålägga en verksamhet ett strikt skadeståndsansvar. HD har

utifrån den höga risk som en verksamhet medfört konstaterat att verksamheten är att anse som farlig och därefter ålagt ett strikt ansvar utan lagstöd.

När HD har ålagt ett strikt ansvar för en verksamhet som inte är att anse som farlig har detta gjorts genom en kombination av ett antal grunder som ansågs föreligga i rättsfallet NJA 1991 s. 720. Dessa grunder ansågs i nämnda mål tillsammans motivera ett strikt ansvar för en fjärrvärmeanläggning. Grunderna har inte tillämpats efter 1991 års avgörande. Åläggandet av strikt ansvar i senare rättsfall har istället motiverats utifrån den aktuella verksamhetens likhet med den fjärrvärmeanläggning som var aktuell i 1991 års avgörande. Därmed råder viss osäkerhet i vad mån skälen även fortsättningsvis kan motivera ett strikt ansvar för ofarlig verksamhet utan lagstöd.

5 Analys och slutsatser

5.1 Grunderna för ett lagstadgat strikt ansvar

5.1.1 Farlig verksamhet

Sammanfattningsvis kan ett strikt ansvar aktualiseras när det finns en lag som föreskriver ett sådant ansvar, men ansvaret kan i vissa fall även aktualiseras utan lagstöd. När det gäller verksamheter som kan anses farliga omfattas dessa i allmänhet av ett strikt ansvar enligt lag. Lagstiftaren har många gånger fört resonemang angående en verksamhets farlighet i samband med beslutet att ålägga ett strikt ansvar. Utifrån lagstiftarens uttalanden har jag kommit fram till att en verksamhet kan betraktas som farlig när den är extraordinär, när den medför en särskilt hög risk för att skador inträffar, eller när den kan medföra att väldigt allvarliga och omfattande skador inträffar. Jag har dock noterat att det är ytterst få verksamheter som åläggs ett strikt ansvar enkom på grund av att de är ovanliga, fokus verkar främst ha legat på risken som verksamheten medför och den potentiella skadans omfattning. Även i det fall då lagstiftaren har anfört att en verksamhet är ovanlig, så som fallet har varit för luftfart, så kan även eventuella skadors omfattning ha spelat en roll för åläggandet av ansvaret. Jag anser att ovanligheten dessutom spelar mindre roll idag och kommer att spela ännu mindre roll i framtiden i och med den tekniska utvecklingen som sker i dagens samhälle. Samhället utvecklas ständigt, vi vänjer oss snabbare, och ovanlighetskriteriet förlorar därmed sin betydelse. Det avgörande blir istället den risk som verksamheten innebär, och de skador som den kan medföra. Dock har lagstiftaren uttalat att det faktum att en verksamhet är extraordinär kan medföra att den anses farlig och ska åläggas ett strikt ansvar enligt lag, även om detta skäl inte varit det som motiverat flest fall av ansvarsskärpningar.

Ett lagstadgat strikt ansvar för farlig verksamhet har motiverats med hänvisning till rättstekniska och preventiva skäl, samt till reparations- och billighetsskäl.

5.1.2 Övrig verksamhet

Övriga skäl som kan ligga till grund för ett lagstadgat strikt ansvar utan att verksamheten nödvändigtvis har behövt anses farlig har varit rättstekniska skäl, billighetsskäl, reparations-skäl, preventionsskäl och grannelagsrättsliga förhållanden. Dessa skäl har alltså ensamma kunnat medföra att ett strikt ansvar införts i lag, utan resonemang om risker, omfattande skador eller ovanlighet.

5.2 Har rättstillämparens grunder för åläggandet av ett strikt ansvar motsvarat lagstiftarens?

5.2.1 Verksamhetens risk

När det kommer till de farliga verksamheter där ansvarsfrågan inte har reglerats via speciallag så tyder mycket på att det finns en möjlighet att ålägga en sådan verksamhet ett strikt ansvar med hänvisning till att den är farlig. HD har ett flertal gånger uttalat att en verksamhet har ansetts vara farlig på grund av den risk för skador som verksamhetens art medför och därefter ålagt en verksamhetsutövare ett strikt ansvar. Det anser jag ligger i linje med hur införandet av det strikta ansvaret enligt lag har motiverats i olika sammanhang. Som jag tidigare förklarat har HD fokuserat på risken för skador och inte uttalat mer än att denna inneburit att en verksamhet får anses farlig och därmed ska åläggas ett strikt ansvar. Visserligen kan man resonera kring om HD indirekt också har beaktat lagstiftarens andra skäl för att införa ett strikt ansvar som exempelvis billighetsskäl som är starkt kopplat till en verksamhets farlighet. Detta framgår dock inte uttryckligen av domskälen. Jag väljer därför att konstatera att det som varit avgörande för HD angående frågan om ett strikt ansvar bör åläggas har varit att en verksamhet ansetts farlig med hänsyn till den risk för skador som den medför.

Strikt ansvar utan lagstöd för farlig verksamhet kan visserligen anses vara kontroversiellt eftersom ett sådant ansvar är väldigt ingripande och av den anledningen bör regleras i lag. Dock anser jag att HD har följt de resonemang som lagstiftaren har fört angående när ett strikt ansvar bör åläggas för en farlig verksamhet på så sätt att HD har beaktat verksamheternas risk och utifrån den resonerat kring verksamhetens farlighet. Trots att det är oklart om HD verkligen haft stöd i någon rättskälla för att ålägga de ifrågavarande verksamhetsutövarna ett strikt ansvar med hänvisning till att det fortfarande inte råder enlighet om ett strikt ansvar kan åläggas för farlig verksamhet i allmänhet, eller om ansvaret endast varit motiverat i de enskilda fallen, anser jag att ansvarsskärpningen varit motiverad. I de fall där HD har ansett att verksamhetsutövaren bör få bära ett strikt ansvar på grund av att verksamheten ansetts farlig, trots att detta inte haft stöd i lag, kan ansvarsskärpningen ändå inte anses vara särskilt kontroversiell i och med att rättstillämparen följt de resonemang angående en verksamhets farlighet som lagstiftaren har gett uttryck för.

5.2.2 De potentiella skadornas omfattning

HD har i vissa fall ålagt olika verksamhetsutövare ett strikt ansvar utan stöd i lag trots att HD själv uttryckligen påpekat att ansvaret inte grundar sig i att verksamheten varit särskilt riskfylld. HD har därmed frångått tidigare rättspraxis där en ansvarsskärpning kunnat motiveras utifrån att den farliga

verksamheten medfört en betydlig risk för skador. HD har dock framhållit att verksamheterna har medfört en permanent risk för skador, och att skadorna kan bli väldigt omfattande. Lagstiftaren har ansett att den omständigheten att skadorna till följd av en verksamhet kan bli väldigt allvarliga och omfattande, trots att risken för att en skada inträffar inte är särskilt stor, kan medföra ett strikt ansvar. Jag har presenterat det som ett kriterium för att en verksamhet ska anses farlig. Detta måste anses motsvara det HD uttalade om den permanenta risken för allvarliga skador. Jag anser därför att HD:s grunder i viss mån motsvarar de resonemang angående en verksamhets farlighet som tidigare har förts av lagstiftaren, trots att HD inte ansett att denna omständighet medför att verksamheten är att anse som farlig. HD har tvärtom i dessa fall inte ansett att en permanent risk för oundvikliga och allvarliga skador är en tillräcklig grund för att en verksamhet ska anses farlig. Dock är det, tillsammans med ett antal andra grunder som sammanfattas nedan, tillräckligt för att motivera ett åläggande av strikt ansvar utan lagstöd.

5.2.3 Reparation, prevention, billighetsskäl samt rättstekniska skäl

Billighetsskäl, preventionsskäl och rättstekniska skäl har åberopats av rättstillämparen som grunder för ett strikt ansvar utan lagstöd för verksamhet som enligt HD inte kan betecknas som farlig. Därutöver har HD anfört ett antal grunder för åläggandet av strikt ansvar i det särskilda fallet. Dessa grunder är likheter med en verksamhet för vilken strikt ansvar är lagstadgat, direkt eller indirekt kontraktsförhållande mellan den som lidit en skada och skadevållaren, samt en permanent risk för oundvikliga skador. HD:s grunder för ett strikt ansvar utan lagstöd i fall där verksamheten som bedrivs inte kan anses vara farlig presenteras i NJA 1991 s. 720. Det framgår även av doktrin att det är oklart hur dessa domskäl ska tolkas och om de har åberopats som allmänna grunder för strikt ansvar eller som kriterier för ett strikt ansvar utifrån omständigheterna i det särskilda fallet. Det råder även stora frågetecken kring hur skälen som anförts av HD ska tillämpas i framtiden, vilka skäl som väger tyngst samt vilka kombinationer av skäl som kan medföra ett strikt ansvar. Det sägs ingenting om ifall grunderna skulle vara kumulativa eller alternativa, och vilka som anses nödvändiga eller tillräckliga. Utifrån omständigheterna i NJA 1991 s. 720 har dessa skäl dock kunnat utgöra grunder för ett strikt ansvar utan stöd i lag.

Inledningsvis i arbetet presenterade jag skadeståndets grundläggande funktioner. Jag kan konstatera att många av dessa funktioner även visat sig utgöra viktiga grunder för en ansvarsskärpning, och de har anförts som skäl för införandet av ett strikt ansvar i lag. Dessa funktioner är bland annat reparation, prevention och billighetsskäl, som har presenterats som en del av de ekonomiska skälen i kapitel 2. Dessa skäl har alltså ansetts vara skadeståndets grundläggande funktioner och även enligt både lagstiftaren och rättstillämparen kunnat grunda ett beslut att införa ett strikt ansvar genom lag.

5.3 Är ett strikt ansvar utan lagstöd motiverat?

HD:s avgöranden och åläggande av ett strikt ansvar kan anses motsvara de grunder som lagstiftaren har beaktat när en verksamhet har ålagts ett strikt ansvar enligt lag. Detta är positivt på så sätt att rättstillämparen verkar ha respekterat att det främst bör åligga lagstiftaren att införa ett strikt ansvar, eftersom det är en mycket ingripande åtgärd att ålägga en verksamhetsutövare ett skadeståndsansvar oberoende av vållande. Ett strikt ansvar är enligt min mening så ingripande att det i första hand bör ligga hos lagstiftaren att införa ett sådant. Därmed anser jag att det är positivt att rättstillämparen har följt de grunder och resonemang som lagstiftaren har anfört för åläggandet av ett strikt ansvar. HD:s resonemang kring åläggandet av ett strikt ansvar utan lagstöd har dessutom i vissa fall bekräftats av lagstiftaren. Lagstiftaren har nämligen i några fall kodifierat HD:s avgöranden om strikt ansvar. Exempelvis regleras numera ansvaret för grävningar och sprängningar i 32 kap. MB. Detta tyder på att det trots allt råder en enhetlig uppfattning om när en verksamhet ska åläggas ett strikt ansvar, oavsett om det görs av lagstiftaren eller rättstillämparen.

Det kan sägas att så länge rättstillämparen håller sig till de grunder och skäl lagstiftaren har anfört för införandet av ett strikt ansvar kan även ett åläggande utan lagstöd anses motiverat. Dessutom kan det enligt mig ses fördelaktigt att rättstillämparen har en möjlighet att ålägga ett strikt ansvar utan lagstöd då det kan vara svårt för lagstiftaren att förutse alla de situationer där strikt ansvar faktiskt kan motiveras. Den snabba utveckling som sker i samhället försvårar onekligen en reglering av ett strikt ansvar. I och med att nya produkter, nya transportmedel, nya tjänster och generellt nya verksamheter ständigt presenteras, går utvecklingen ibland i snabbare takt än lagstiftaren kan hinna med. Rättstillämparens möjlighet att ålägga ett strikt ansvar utan lagstöd skulle då innebära att de nya verksamheter för vilka det anses att ett strikt ansvar är motiverat och nödvändigt, också skulle kunna åläggas ett sådant snabbare.

De negativa sidorna med en möjlighet för rättstillämparen att ålägga ett strikt ansvar utan lagstöd är att ett sådant åläggande kan sträcka sig för långt, särskilt med tanke på hur allmänt hållna vissa av skälen för ansvarsskärpningen är. Jag anser att den största nackdelen med ett strikt ansvar utan lagstöd är att det medför en osäkerhet kring när ett strikt ansvar kan aktualiseras. Med tanke på hur ingripande ett sådant ansvar är bör försiktighet iakttas när frågan uppkommer om en verksamhet bör omfattas av ett strikt skadeståndsansvar. Därmed bör enligt min mening domstolarna vara ytterst restriktiva när det kommer till att ålägga ett strikt ansvar utan stöd i lag. Det ska även beaktas att när ett strikt ansvar åläggs utan lagstöd finns heller inga beloppstak liksom dem som stadgas i många av speciallagarna. De undantag som följer av en speciallag som stadgat ett strikt ansvar bör även beaktas av rättstillämparen, vilket visserligen även till viss del har gjorts i NJA 1997 s. 684. Därutöver har lagstiftaren visat återhållsamhet vid

införandet av ett strikt ansvar i lag. Ett strikt ansvar har, som redovisats i avsnitt 3.1.2, inte införts i lag i särskilt många fall. Många gånger har ansvaret dessutom baserats på Sveriges internationella åtaganden. Strikt ansvar är väldigt ingripande och generellt sett så har vi i Sverige varit restriktiva med att ålägga ett sådant, även då det har skett genom lag. Jag anser att det torde motivera rättstillämparen att utöver lagstiftarens grunder även följa den restriktivitet som förelegat. Jag anser dock även att allt tyder på att rättstillämparen faktiskt har gjort det, då ett strikt ansvar utan lagstöd trots allt inte har aktualiserats i särskilt många fall.

Med hänvisning till att domstolarna genomgående verkar beakta de omständigheter som föranlett införandet av ett strikt ansvar i lag och tillika tycks vara restriktiva med att utnyttja möjligheten att skärpa culpaansvaret bör man dock inte överdriva de nackdelar som följer av att domstolarna emellanåt tar sig denna frihet. Domstolarnas beslut att skärpa ett ansvar har i ett antal situationer även senare bekräftats av lagstiftaren genom att ansvaret lagstodgats. Därmed anser jag att det synes finnas en samstämmig uppfattning hos både lagstiftaren och rättstillämparen angående när en handling kan åläggas med ett strikt skadeståndsansvar.

Käll- och litteraturförteckning

Källor

Tryckta källor

Offentligt tryck

Propositioner

NJA II 1886 nr 4 Lag angående ansvarighet för skada i följd af jernvägs drift

NJA II 1907 nr 4 Lag angående ansvarighet för skada i följd af automobiltrafik

NJA II 1917 nr 2:23 Lag angående ansvarighet för skada i följd av automobiltrafik

NJA II 1922 nr 8 Lagstiftning om ansvarighet för skada i följd av luftfart

Prop. 1960:140 med förslag till lag om ersättning för skada i följd av atomreaktordrift m.m. (atomansvarighetslag)

Prop. 1968:25 Ny atomansvarighetslag

NJA II 1969 nr 1 Ny atomansvarighetslag

Prop. 1972:5 med förslag till skadeståndslag m.m.

Prop. 1973:140 med förslag till lag om ansvarighet för oljeskada till sjöss, m.m.

Prop. 1985/86:83 om ersättning för miljöskador

Prop. 1990/91:197 om produktskadelag

Prop. 1994/95:169 Ändrade regler om ersättningsansvaret för oljeskador till sjöss

Prop. 1996/97:136 Ny ellag

Prop. 2006/07:126 Tillsyn över hundar och katter

SOU 1966:65 Luftförorening, buller och andra immissioner

SOU 1983:7 Ersättning för miljöskador

Elektroniska källor

Artiklar och analyser

Andersson, Håkan: ”Det strikta ansvaret utvecklingstendenser - ledningsansvarets stegvisa utveckling”. *Analyser Infotorg Juridik index*, publicerad 29 september 2008 på Infotorg, <http://infotorg.se/>, besökt senast 2016-08-15

Strömbäck, Erland: ”Internationella strömningar inom skadeståndsrätten – kompensation eller prevention”. I: *det 35 nordiske juristmøde i Oslo*, s. 1167 – 1185, <http://jura.ku.dk/njm/35/>, besökt senast 2016-08-14

Litteratur

Andersson, Håkan: *Skyddsändamål och adekvans – om skadeståndsansvarets gränser*, Iustus Förlag AB, Uppsala, 1993.

[Cit. Andersson (1993)]

Andersson, Håkan: *Ansvarsproblem i skadeståndsrätten. Skadeståndsrättsliga utvecklingslinjer - bok 1*, Iustus Förlag AB, Uppsala, 2013

[Cit. Andersson (2013)]

Bengtsson, Bertil: *14 uppsatser 1983-1991*, upplaga 1:1, CE Fritzes AB, Stockholm, 1992

[Cit. Bengtsson (1992)]

Bengtsson, Bertil & Ullman, Harald: *Produktansvaret – en översikt*, upplaga 4, Iustus Förlag AB, Uppsala, 2008

[Cit. Bengtsson & Ullman (2008)]

Bengtsson, Bertil: *Skadestånd för miljöskada*, upplaga 1:1, Nordstedts Juridik AB, Stockholm, 2011

[Cit. Bengtsson (2011)]

Bengtsson, Bertil & Strömbäck, Erland: *Skadeståndslagen – En kommentar m.m.*, upplaga 5:1, Nordstedts Juridik AB, Stockholm, 2014

[Cit. Bengtsson & Strömbäck (2014)]

Blomstrand, Severin & Broqvist, Per Anders & Lundström, Rose-Marie: *Produktansvarslagen - En kommentar m.m.*, upplaga 3:1, Nordstedts Juridik AB, Stockholm, 2012

[Blomstrand m.fl. (2012)]

Dufwa, W. Bill: *Flera Skadeståndsskyldiga III*, Juristförlaget, Stockholm, 1993

[Cit. Dufwa (1993)]

Grönfors, Kurt: *Om trafikskadeansvar utanför kontraktsförhållanden. Studier över skadeståndsproblem vid trafik till lands, till sjöss och i luften*, Almqvist & Wiksells Boktryckeri AB, Uppsala, 1952
[Cit. Grönfors (1952)]

Hellner, Jan: ”Strikt skadeståndsansvar för innehavare av fjärrvärmeanläggning för skador som orsakats av utsläpp från anläggningen”. I: *Juridisk Tidskrift*, 1991/1992 nr. 4, s. 646-650
[Cit. Hellner (1991)]

Hellner, Jan & Radetzki, Marcus: *Skadeståndsrätt*, uppl. 9:1, Nordstedts Juridik, Stockholm, 2014
[Cit. Hellner & Radetzki (2014)]

Herslow, Ernst: *Om ansvarighet för skada i följd af jernvägs drift*, P.A. Nordstedt & Söners förlag, Stockholm, 1887
[Cit. Herslow (1887)]

Karlgren, Hjalmar: *Skadeståndsrätt*, upplaga 5, P.A Nordstedt & Söners Förlag, Stockholm, 1972
[Cit. Karlgren (1972)]

Kleineman, Jan, ”Rättsdogmatisk metod”. I: *Juridisk metodlära*, Korling, (red.) Fredric & Zamboni, Mauro, upplaga 1:4, Studentlitteratur, Lund, 2013.
[Cit. Kleineman (2013)]

Lando, Henrik: “Tort Law from the Perspective of Economic Theory”. I: *Tidskrift for Rettvitenskap*, 1997, s. 919-949
[Cit. Lando (1997)]

Lando, Henrik: ”On the Use of Economic Theory in the Design of Accident Law”. I: *Tidskrift for Rettvitenskap*, 1998 s. 956-976
[Cit. Lando (1998)]

Lehrberg, Bert: *Praktisk juridisk metod*, upplaga 7:1, Iusté Aktiebolag, Uppsala, 2014
[Cit. Lehrberg (2014)]

Lundstedt, Vilhelm: *Grundlinjer i skadeståndsrätten, senare delen, strikt ansvar*, band II:1, Almqvist & Wiksell Boktryckeri AB, Uppsala, 1948
[Cit. Lundstedt (1948)]

Lundstedt, Vilhelm: *Grundlinjer i skadeståndsrätten, senare delen, strikt ansvar*, band II:2, Almqvist & Wiksells Boktryckeri Aktiebolag, Uppsala, 1953
[Cit. Lundstedt (1953)]

Ullman, Harald: "Strikt ansvar utan stöd av lag – särskilt om det s.k. farlighetsansvaret". I: *Juridisk Tidskrift 2009/2010 nr 3*, s. 613-623
[Cit. Ullman (2009)]

Rättsfallsförteckning

Högsta domstolen

NJA 1911 s. 574

NJA 1927 s. 72

NJA 1928 s. 316

NJA 1940 s. 199

NJA 1942 s. 473

NJA 1944 s. 494

NJA 1946 s. 734 I och II

NJA 1946 s. 758 I och II

NJA 1947 s. 594

NJA 1952 s. 582

NJA 1957 s. 321

NJA 1966 s. 248

NJA 1983 s. 836

NJA 1991 s. 720

NJA 1997 s. 468

NJA 1997 s. 594

NJA 1997 s. 684

NJA 2001 s. 368

NJA 2007 s. 663

Hovrätterna

Svea hovrätts dom 23 september 2008, målnummer T 9012-06